

LATVIJAS UNIVERSITĀTE  
TEOLOĢIJAS FAKULTĀTE

**FRANČA TRASUNA EKSKOMUNIKA  
ROMAS KATOĻU BAZNĪCĀ LATVIJĀ**

BAKALaura DARBS

Autors: **Irēna Pujāte**

Stud. apl. Nr. ip14050

Darba vadītājs: Dr. hist. Eccl. Andris Priede

RĪGA 2016

## ANOTĀCIJA

Bakalaura darba nosaukums ir „Franča Trasuna ekskomunika Romas Katoļu Baznīcā Latvijā”. Ekskomunika tiek apskatīta 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta 20. gadu kontekstā, kas bija vēsturiski ļoti nozīmīgs laikposms Latvijai: Latvija uzsāk savu brīvvalsts veidošanās ceļu, un daļa no tā ir, ka Vitebskas guberņas novājināto, pārpoļoto un no Krievijas, anti-katoliskās politikas iekārtas cietušo, Latgali *de iure* pievieno pārējai Latvijai - Vidzemei un Kurzemei, lai visas latviešu zemes kopā uzsāktu ceļu uz brīvu un neatkarīgu valsti. Lēmums tiek pieņemts 1917.gada 9.- 10. maijā Latgales kongresā un tā idejiskais tēvs un virzītājspēks ir Francis Trasuns, kas ir katoļu garīdznieks un politiķis, kuram piemīt domas plašums un vienota mērķa redzējums visas Latvijas kontekstā. Darba pirmajā daļā tiks aplūkots, kāds ir bijis garīdznieka politiskais, reliģiskais un sabiedriskais devums Latvijai. Pilnīgākai situācijas izpratnei, otrajā daļā, tiks iztirzāti 1917.gada Baznīcas Kanoni, pēc kuriem Romas katoļu garīgā vadība piemēroja sodu priesterim Francim Trasunam. Trešās daļas pētījums tiks veltīts tam, lai izzinātu, kāpēc arhibīskaps A.Springovičš Fr. Trasunam piemēroja bargāko soda mēru - *ekskomunikāciju*. Tāds ir šī darba mērķis. Fr.Trasuna gadījumam nav analoga Latvijas Katoļu Baznīcas mūsdienu vēsturē, bet tas ir viens no daudziem piemēriem Baznīcas vēsturē pasaulē, kā arī politikā, kādas sekas ir tam, ja cilvēks nav kādas sistēmas vai režīma marionete.

Atslēgvārdi: Francis Trasuns, *ekskomunikācija*, Vatikāns, Romas Katoļu Baznīca, Baznīcas Kanoni.

## SUMMARY

The title of this work is: „The Excommunication of Francis Trasuns by the Roman Catholic Church of Latvia”. This excommunication is looked at in the context of the end of the 19th. and the beginning of the 20th. centuries, which was a very meaningful period of time for Latvia: begins its journey toward becoming an independent state and a meaningful role in that process is that Latgale, which as part of Vitebsk had suffered from polish culture and other forms of polishness being forced upon them, as well as from Russian antiroman Catholicism politics, is joined to the rest of Latvia, Vidzeme and Kurzeme, so that all the Latvian lands together can undertake the journey toward a free and independent nation. This de jure joining of Latgale to the rest of Latvia is accomplished by Francis Trasuns, a Roman Catholic clergyman and a politician of broad vision and clear goal for the whole of Latvia. In the first part of this work, we will look at this clergyman's role in the areas of religion, politics and society. In the second part, we will look at the degrees of punishment which the Latvian Roman Catholic Church applied to priests, as well as congregations according to the Church Cannons of 1917. In the third part we will examine why Archbishop A. Springovics applied the most severe punishment possible, excommunication, to Trasuns. There is not another instance that is analogous to Trasuns in the annals of the Latvian Roman Catholic Church, but there are such instances in the history of the Church that illuminate what happens to someone when that person is unwilling to be a marionette in a system or regime.

Key words: Francis Trasuns, *Excommunication*, Vatican, Roman Catholic Church, Cannons

## SATURS

Ievads.....	5
1. Fr.Trasuna personības vēsturiskā nozīme trīs kontekstos.....	9
1.1. Latvijas valsts kontekstā.....	9
1.2. Latgales kontekstā.....	11
1.3. Romas Katoļu Baznīcas kontekstā.....	13
2. Romas Katoļu Baznīcas soda piemērošanas process Fr.Trasuna gadījumā.....	18
2.1. Dzīvošana konkubinātā, CIC 17 kanons 133.....	20
2.2. Sutasanas nenēsāšana, CIC 17 kanons 136.....	24
2.3. Suspensa „ <i>a divinis</i> ” un ekskomunika.....	26
3. Ekskomuniku apliecinājošie dokumenti.....	32
3.1. Arhibīskapa A.Springoviča Gana raksts, subjektīvie un politiskie motīvi.....	36
3.2. Fr.Trasuna aizstāvēšanās un vēstule Romas pāvestam.....	39
3.3. Pēcekskomunikas sekas katoļu Baznīcā.....	41
Nobeigums un secinājumi.....	43
Pateicības.....	46
Izmantotā literatūra un avoti .....	47
Pielikums.....	53
Pielikums Nr.1. Fr.Trasuna biogrāfija.....	53
Pielikums Nr.2. Fr.Trasuna aizstāvības vēstules kopija.....	54
Pielikums Nr.3. Arhibīskapa A.Springoviča Gana Raksta kopija.....	60
Dokumentārā lapa.....	62

## IEVADS

Kā jau mums ikvienam, kaut kur ir dzimtas saknes, vai to vietu no kurienes nāk mūsu vecāki, mēs atzīstam par sev piederīgu. Tā ir mīļa, tuva un dārga, un esam tās patrioti. Vienmēr mums sāp un sāpēs dzimtās puses likstas un vēsturiskie pāridarījumi. Ir tāds teiciens, ka vēsturi nevar pārrakstīt, taču no tās var daudz ko mācīties. Bet tas, kas mūs fascinē vienmēr un visos laikos, ir cilvēki, kuri "neliecas" neviena režīma priekšā, paliek stingri savā nostājā un kalpo savai tautai pēc labākās sirdsapziņas, nereti saņemdami nopēlumus, izstumšanu no sabiedrības. Šai ziņā Francis Trasuns atgādina dažas Baznīcas vēsturē zināmas personības, kas ir aktuālas arī šodien, kā, piemēram, Žanna D'Arka, Sv. Jānis no Krusta, Sv. Terēze no Avilas, arhibīskaps Oskars Romero. Arī spilgtais jezuītu priesteris - filozofs Antonio Rozmīni, kuru pasludināja par ķeceru viņa uzrakstītā darba dēļ „Par piecām Baznīcas brūcēm”.

Viens no izcilākajiem, spožākajiem šī XX gadsimta Latvijas politiķiem ir bijis Latgales garīdznieks, publicists, kultūras darbinieks Francis Trasuns, kurš pārstāvēja Latgales intereses pirmajās Brīvvalsts Satversmes Sapulcēs. Protams, ka viņa darbība neaprobežojās tikai ar Satversmes Sapulcēm, bet tā tika izvērsta daudz plašāk politiskajā arēnā. Viņa devums ir ne mazāk nozīmīgs, kā minot, tādas personības kā Jānis Čakste, Zigfrīds Anna Meierovics, Kārlis Ulmanis un Miķelis Valters.<sup>1</sup>

Pirms aplūkot notikumu gaitu, kas noveda Fr. Trasunu pie *ekskomunikācijas*, izslēgšanas no Katoļu Baznīcas, iezīmēsim dažas specifiskas lietas, kas būtu aktuālas šī zinātniskā darba īstenošanas procesā. Franci Trasunu, pēc viņa padarītā darba augļiem, biežāk atpazīst kā politiķi - priesteri. Nenoliedzami viņš bija labs priesteris savai Dieva tautai, taču vairāk sirds degsmes viņš ielika, darbojoties politikā, valodniecībā un kultūrā. Šai darbā tiks runāts par Franci Trasunu - priesteri, kurš bija pakļauts tā laika Romas Katoļu Baznīcas vadībai ar tā laika arhibīskapu A. Springoviču priekšgalā. Pirmajā daļā viņa politiķa spējas un dotības tiks aprakstītas tikai tik daudz, lai labāk saprastu Fr. Trasuna atstāto piemēru, viņa darba nozīmi politikā, gan arī Katoļu Baznīcas juridiskā statusa nostiprināšanā Latvijā. Runājot šodienas terminoloģijā - viņš bija spīdošs politiskais līderis. Ar savu noteikto

---

<sup>1</sup> A.Goba u.c.zin.red., *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*, 1.sēj. (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999), 7.

politisko, izlēmību, ar latgalietim raksturīgo sīkstumu un ietiepību. Viņa talanti izvērās tieši politikā, jo šajā jomā viņš bija sasniedzis ļoti daudz<sup>2</sup>, ko nevar teikt par viņa priesteru darbu.

Kaut gan sirds dziļumos viņš vienmēr un visur palika priesteris. Un ne jau tāpēc, ka Fr. Trasuns nebūtu labi pildījis priesteru pienākumus, bet gan tāpēc, ka viņš bija pakļauts savai priekšniecībai, kurai bija pilnīgi citāds redzējums par politiskajām un sabiedriskajām norisēm. Tāpēc nereti tika piedzīvoti konflikti ar vadību un Rīgas katoļu kūrijas administratīvo aparātu. Tāds bija šis iedīglis, kas aizsāka procesu, līdz noveda Fr. Trasunu līdz *ekskomunikācijai*, un kas kļuva par priekšlaicīgas nāves iemeslu. Vajadzēja paiet ļoti daudziem gadiem, lai tautā populāro un iecienīto Franci Trasunu rehabilitētu. Un mēs arī nevaram zināt, vai viņš tiktu rehabilitēts, vai tas būtu izdevies, ja pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, Latviju nebūtu apciemojis pāvests Jānis Pāvils II (tagad svētais) un ja viņš nebūtu bijis tik labvēlīgs Latvijai. Palīdzēja, protams, arī toreizējā, pie varas esošā garīgā vadītāja, arhibīskapa J. Pujata neatlaidība un uzstājība, prasot Fr. Trasuna rehabilitācijas apliecinājumu Romai.

*„(..)Francis Trasuns nebija pārvēršams par bezmugurkaula kalpu tālaika garīgai vadībai Rīgā un arī Latgalē. Visa Franča Trasuna dzīve un darbi rāda, ka viņš bija pats – neatkarīgais Francis Trasuns, kurš nevienam nepiederēja. Ņemot vērā, ka Francis Trasuns savās spējās bija vairāk nekā galvas tiesu augstāks par tālaika visiem garīdzniekiem un arī garīgo vadību, bija pilnīgi saprotams, kāpēc viņš neliecās. Tāpēc viņam bija jālūst”.*<sup>3</sup>

Šī Franča Trasuna „salūšana” notika ar Katoļu Baznīcas vadības viņam piemēroto smago soda mēru - *ekskomunikāciju*, ko apstiprināja 1925. gada 21. jūlija Rīgas katoļu kūrijas izdots Dekrēts.<sup>4</sup>

Pēc daudziem gadiem, izjūtot kā smagumu šo netaisno lietu, kas tika nodarīta F. Trasunam un viņa ģimenes locekļiem, sabiedrībai, Baznīcai, monsiņjors H. Trūps jau 1989. gadā iestājās par viņa rehabilitāciju, publicējot savas domas žurnālā *”Katoļu Dzeive”*. 1998. gada 30. septembrī arhibīskaps J. Pujats publiski paziņoja, ka *„ekskomunika nebija kanoniski*

<sup>2</sup> Bija viens no veicinātājiem, kas Latgali pievienoja pārējiem Latvijas reģioniem. Ticības mācīšanas ieviešana skolās, laulību reģistrācija baznīcā. Latgales teātra izveide Rēzeknē, 55 miljonu rubļu piešķiršana Latgales skolām. Agrārreformu ieviešanas likuma projekta virzīšana. Veicināja Konkordāta noslēgšanu starp Svēto Krēslu un Latvijas valdību. Sv. Jēkaba katedrāles atgūšanu, īpašumu piešķiršana Rīgas katoļu kūrījai un Garīgajam Semināram. Arhibīskapa sēdekļa pārcelšana no Latgales uz Rīgu. Piedalījās vairāku likumu un pieprasījumu apspriešanā: par kinematogrāfiem, zemes lietām, par izmaiņām muitas tarifos, par šaursliežu dzelzceļa būvi Balvi-Rēzekne-Krāslava. (Francis Trasuns, *Runas* (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 2014), 9; 13).

<sup>3</sup> Grodnis, J. „Par Franci Trasunu,”// *Francis Trasuns: Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast. Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 118.

<sup>4</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrija, 2001), 125.

*pamatota*". Un tā, 1998. gada 19. augustā tika saņemts no Romas raksts par priesteru Franča Trasuna rehabilitāciju.

Lai arī 1998. gada 30. septembrī Dailes teātrī arhibīskaps Jānis Pujats nolasīja *Klēra Kongregācijas* dokumentu, kas tika izdots 1998. gada 18. augustā Romā, apliecinot to, ka Francis Trasuns tiek rehabilitēts Katoļu Baznīcas klēpī un viņa labais vārds atgriežas tautā, tomēr dīvainā kārtā Francim Trasunam Baznīcas vadības piešķirtā *ekskomunika* kā neredzams un smags slogs joprojām gulstas uz viņa atstāto mantojumu. Šī darba ietvaros tiks veikts pētījums par soda apstākļiem, kādos tas notika un kas to veicināja. Un vai pēc būtības un pēc kanoniem viņš patiesībā bija *ekskomunicēts*.

Tāpēc darbā izvirzītā tēze ir: „Franča Trasuna ekskomunikācija bija subjektīvu un/vai politisku mērķu vadīta”.

Pētījumā tiks pielietota vēsturiskā pētniecības metode, kurā īpaša vieta būs Fr. Trasuna un arhibīskapa A. Springoviča vēstuļu izpēte. Vēsturisko un tagadējo Katoļu Baznīcas Kanonu pētījums, tiks izmantota arī psiholoģiskā pieeja. Franča Trasuna *ekskomunikas* apstākļu izpēti nedaudz sarežģī un padara komplicētāku būtisku dokumentu iztrūkums, kas padomju gados ir tikuši iznīcināti.

Vajadzīgā rezultāta sasniegšanai, pirmajā nodaļā tiks aplūkoti Fr. Trasuna kā personības gūtie nopelni Latvijas vēsturiskās situācijas kontekstā. Īpaša uzmanība tiks pievērsta Latgalei, par ko cīnījās un iestājās Fr. Trasuns. Darbā, neapšaubāmi, tiks analizēta garīdznieka darbība un nopelni gan politikā, gan Katoļu Baznīcā. Būtiski ir piezīmēt, ka visas šīs jomas, kurās bija darbojies Fr. Trasuns: politiskā, reliģiskā un sabiedriskā bija cieši savijušās kopā.

Otrās daļas pētījumā secībā tiks analizēti Katoļu Baznīcas kanoni 133. un 136., pēc kuriem Fr. Trasunam sākotnēji piemēroja soda mēru un, pēc kuriem vēlāk sekoja *suspensa*<sup>5</sup> un tad *ekskomunika*. Par analīzes pamatu tiks ņemtas Katoļu Baznīcas Kanoniskās tiesības CIC 17 un CIC 83, lai saprastu Fr. Trasuna nosodījuma pamatojumus un kāda ir to būtiskā atšķirība. Un, ka dažos gadījumos soda mēra uzlikšana priesterim nav bijusi viennozīmīga.

Darba trešā daļa tiks veltīta svarīgiem dokumentiem, kuri mums ir pieejami un kas apliecina Franča Trasuna *ekskomuniku*, vienlīdz arī to, kādi ir bijuši patiesie iemesli garīdznieka izslēgšanai no Katoļu Baznīcas.

Tiks izvērtētas pieejamās sarakstes, kas notika starp Fr. Trasunu un A. Springoviču, no kurām tiks izsecināts, kāpēc arhibīskaps pieņēma šādu lēmumu. Par, tā sauktā, „garīgā bandītisma” izvēršanu pret garīdznieku no garīgo vadītāju puses. Kāpēc „nenostrādāja” uz

---

<sup>5</sup> Priesterim par nopietnu pārkāpumu atņem uz gadu tiesības piedalīties *dievišķā kulta lietās*.

Romu sūtītā, Fr.Trasuna aizstāvības vēstule. Kādas sekas Katoļu Baznīcā atstāja garīdznieka Fr.Trasuna *ekskomunika*.

Darba gaitā tiks izmantoti primārie un sekundārie avoti: Fr.Trasuna un A.Springoviča vēstules, grāmatas, publicētie pētījumi, Vatikāna Valsts Arhīva dokumentu kopijas, Latvijas Valsts Vēstures Arhīva materiāli (633.fonds), Rīgas Metropolijas Romas Katoļu Kūrijas dokumenti, raksti, atmiņas, internetā publicētie materiāli. Īpaša pateicība Rēzeknes Bibliotēkai par atsūtīto priesteru M. Sivicka aizstāvēto promocijas darbu 2012. g. Romā „Priesteru Franča Trasuna ekskomunika un rehabilitācija”, kura avoti, attiecībā uz Baznīcas kanoniem, tiks izmatoti šajā darbā.<sup>6</sup>

Viena no darba gaitas svarīgākajām lietām bija sarunas ar tiem cilvēkiem, kuri tiešā vai netiešā veidā bija vairāk pietuvināti Fr.Trasuna rehabilitācijas procesam. Viena no tām bija Paulīne Zalānes kundze, kura savā laikā dzīvoja ASV Minesotā un bija dedzīga Fr.Trasuna rehabilitācijas lietas ierosinātāja ALKA'S<sup>7</sup> kongresā, kas notika netālu no Čikāgas Vandevegā. 1981.gadā. 2016.gada 29. Janvāra sarunā, viņa dalījās savos iespaidos par to, kāds ir bijis Fr.Trasuna rehabilitācijas sākums un par sastapto pārsteigumu - trimdas latviešu pretestību, kas Fr.Trasuna lietas izskatīšanu nemaz neieklāja ALKA'S kongresa dienas kārtībā. Ne visas latviešu aprindas Amerikā bijušas apmierinātas par to, ka ir vēlme ierosināt Fr.Trasuna rehabilitāciju.

Divās privātās sarunās 2.decembrī 2015.g. un 29. Janvārī 2016.g. V.Ekselence<sup>8</sup> bīskaps J.Cakuls<sup>9</sup> vairāk padalījās par to, kādas ir bijušas A. Springoviča un Fr.Trasuna personīgās attiecības. Par cik bīskaps J.Cakuls visu mūžu nostrādājis Katoļu Kūrijā pie toreiz esošā arhibīskapa (tagad kardināla) J.Pujata, tad daudzi dokumenti un sarakstes ir bijušas viņa pārziņā.

Savukārt sarunas ar J.Pujatu vairāk tika veltītas Fr.Trasuna rehabilitācijas procesam, saziņai ar Vatikānu. J.Pujats bija tas, kas šo Fr.Trasuna rehabilitāciju noveda līdz galam.

---

<sup>6</sup> Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012).

<sup>7</sup> ALKA – Amerikas Latviešu Katoļu Apvienība. Par organizācijas dibināšanas datumu tiek uzskatīts 1954.gada 14/15.augusts Grand Rapids. Organizācijas mērķis bija apvienot Amerikas latviešu katoļus kopējam darbam reliģiskā, kultūras, karitatīvā un sabiedriskā laukā. Par pirmo ALKA'S prezidentu ievēl prelātu Eduardu Stukeli.

<sup>8</sup> Tā Romas Katoļu Baznīcā uzrunā bīskapus: Viņa Ekselence.

<sup>9</sup> Bīskaps kalpo Rīgas sv. Marijas Magdalēnas baznīcā, kur viņu var vienmēr sastapt biktskrēslā, *emeritus* (pensionēts).

# 1. FRANČA TRASUNA PERSONĪBAS VĒSTURISKĀ NOZĪME TRĪS KONTEKSTOS

Pirmajā darba daļā tiks aplūkots Fr.Trasuna devums gan Latvijas, gan Latgales, gan Katoļu Baznīcas kontekstos. Tie visi ir cieši un nesaraujami saistīti ar šo personību, tāpēc bija būtiski par to minēt. Par cik Fr.Trasuna darbība Saeimā saistās cieši kopā ar to darbu, ko viņš paveica Latgales labā, jo pēc būtības visi šie konteksti veido vienu monolītu bloku. Jo darbojoties vienā sfērā, tiek ietekmēta arī otrā un trešā.

## 1.1. Latvijas valsts kontekstā

XX gadsimta 20. gadi iezīmē ļoti svarīgu pavērsienu vai krustpunktu visas Latvijas vēsturē. Gandrīz vienā laikā noris Jaunās Neatkarīgās Brīvvalsts - Latvijas veidošanās un pašnoteikšanās, dažādu izmaiņu, reformu ieviešana un Romas Katoļu Baznīcas pozīciju un juridiskā statusa nostiprināšanās Latvijā.

Daudz un dažādu izaicinājumu Latvijai stāvēja priekšā, no kuriem aktuālākie bija: Agrārā zemes Reforma, nevienlīdzība zemes piešķiršanā ar ko saskārās zemnieki Latgalē; Pirmais Latgales Nacionālais kongress Rēzeknē 1917. gadā, kas ir kā „priekšvēstnesis” idejām par brīvu un vienotu Latviju; Nacionālās pašapziņas celšana; Latgales reģionālās identitātes atzīšana un saglabāšana.

Vēsturiskā situācija Latvijā nebūt nebija viennozīmīga, jo īpaši pēc Latgales izklūšanas no Vitebskas guberņas, kad Latvijai priekšā stāvēja pašnoteikšanās jautājums, tāpat arī Latvijas novadu apvienošanās jautājums.

*„Ir baisi iedomāties, kas būtu noticis ar Latgali, ja „Trasuna līnija” nebūtu uzvarējusi un Latgale būtu palikusi Krievijas sastāvā. Tad šodien uz austrumiem no Aiviekstes nebūtu ne latviešu, ne katoļu. Tāpat kā vairākos nogabalos aiz tagadējās robežas ar Krieviju, kur par kādreizējo latviešu eksistenci liecina vienīgi daudzie latviskie vietvārdi – Pelēči, Nagli, Boltyni, Užāni, Seipuli, Līpnīki, Sarkani, Aparenī, Rutki, Vorkali un daudzi citi”.*<sup>10</sup>

---

<sup>10</sup> A.Goba u.c.zin.red., *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*, 1.sēj. (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999), 7.

No šī profesora P.Zeiles citāta varam noprast, cik liela nozīme ir, bijusi tā sauktajai, „*Trasuna līnijai*”. Tā apzīmēja Fr.Trasuna politisko spēku (nostāju attiecīgā jautājumā), ieskaitot arī viņam līdzīgi domājošos, piemēram, F.Kempu, J.Kindzuli, J.Pabērzu, V.Seili, Fr. Trasuna brāļadēls J.Trasunu, P.Kotānu.

Tai laikā, kad Kurzemē un Vidzemē tiek domāts par tautas izglītību un ir atvērtas jau daudzas skolas, Latgale teju, teju ir atbrīvojusies no dzimtbūšanas atcelšanas (1861.g.). Latgali bija ļoti novājināta ar pārkrievošanas un pārpoļošanas kampaņām. Tiklīdz tā atbrīvojās no Vitebskas guberņas sastāva, sākās jauns problēmu vilnis - brīvības jaunais izaicinājums, kā dzīvot? Muižas zemju sadalīšana zemniekiem, pēc tā sauktās „šņoru” sistēmas. Latgalē tiek piešķirta mazāka zemes strēle, salīdzinot ar Kurzemi un Vidzemi. Mazais zemes gabals nedod iespēju uzturēt Latgales zemniekiem savas lielās ģimenes. Latgale, salīdzinoši ar citiem Latvijas novadiem, ir novājināta un tai ir zemāks izglītības līmenis, darbu tik viegli nevar atrast, jo Latgalē nav attīstīta industrija, kas tolaik bija noteicošais ekonomikas sektors. Fr.Trasuns aicina apgūt uz vietas Latgalē arodus ar ko varētu pelnīt sev iztiku latgaliešu zemnieks. Viņš spēcīgi vērsas pret latviešu izceļošanu uz citiem Krievijas apgabaliem, sakot, ka tepat savā zemē varam kaut ko darīt.<sup>11</sup>

Fr.Trasunam vienmēr ir sāpējusi savas tautas, sava novada nabadzība, to, ka cilvēki ir nepareizi izpratuši savu iegūto brīvību, nepareizi sapratuši pašu vērtību. Viņš tos sauc par „*Mūžīgajiem sirpju vergiem*”.<sup>12</sup> Tamdēļ Fr.Trasunam bija tik liela vēlme izglītēt tautu, latgaliešus, atvērt skolas, Seminārus un citas izglītojošās struktūras Latgalē.

Augstākminētais iezīmē to, ka Fr.Trasunam ir bijis liels izaicinājums un vēlme izcelt Latgali vienādā līmenī ar pārējiem novadiem, kuros tobrīd, gan izglītības, gan ekonomiskais līmenis ir bijis augstāks. Fr.Trasuns nebija separātists<sup>13</sup>, kā dažbrīd varētu šķist, spriežot pēc

---

<sup>11</sup> V. Bruzgule, sast., *Francim Trasunam 125*. (Rēzekne: 1989), 12.

<sup>12</sup> *Ibid.*, 12.

<sup>13</sup> Fr.Trasuns tika uzskatīts par Latgales separātistu, jo tik ļoti bija centies aizstāvēt Latgales pašnoteikšanos, gan tās ekonomisko, gan izglītības izaugsmi, ka varēja rasties iespaids, ka viņš ienīst tos, kuri nav latgalieši, un cenšas veidot Latgali kā noslēgtu vienību. Viņš mēģināja izskaust nevienlīdzību Latvijas reģionu vidū. Labu skaidrojumu sniedz Juris Viļums pēc nesen noskatītās BBC filmas par Latvijas okupācijas mēģinājumu. Viņš pauda, ka pārāk ilgi Latgales reģions ir bijis kā labs fons, uz kā veidot savu politisko kapitālu, apņemoties uzlabot Latgales demogrāfiskos rādītājus, veicināt uzņēmējdarbību, mazināt nevienlīdzību un veikt citus pasākumus, kas pirms vēlēšanām izklausās kā „piena upes ķīseļa krastos”. Tāpat viņš uzsvēra, ka rīcīpolitika teju pilnībā nesakrīt ar šiem saldajiem solījumiem. Ja Latgales iedzīvotājiem netiek nodrošināti godīgi ekonomiskās konkurences apstākļi, ja viņu kultūra, valoda, identitāte netiek diez ko augstu valstiski vērtēta, tad, tīri teorētiski, kādēļ lai šie iedzīvotāji būtu lojāli tādai valstij? Pēc būtības šeit Latvijas valdībām varētu pārnest pat Kremlim izdevīgas politikas īstenošanu (J.Viļums, *Separātisma rēgs pār Latgali jeb ko BBC neparādīja*.[skatīts 19.05.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://www.la.lv/juris-vilums-separatisma-regs-par-latgali-jeb-ko-bbc-neparadija/>).

viņa sīkstajām un nepiekāpīgajām runām Satversmē. Viņš vienmēr bija paudis ideju par vienotu Latviju, bet nekad nav piekritis, ka Latgale varētu būt „pakalpiņa” statusā pārējiem Latvijas novadiem.

Tieši šie faktori ir būtiski, lai izprastu, kāpēc Fr.Trasuna rīcību šai vēsturiskajā un nozīmīgajā Latvijas vēstures laikā, vēloties saglabāt visu to, kas parāda Latgales patību, skaistumu un savdabību, kas izpaužas tās valodā, rakstībā un kultūrā.

Pirms tiks aplūkota Fr.Trasuna politiskā darbība, ir jāuzskaita viņa amati, izanalizējot to, cik ietekmju sfēras viņam bija svarīgu lēmumu pieņemšanā Valsts aparātā, un ko viņš varēja ietekmēt latgaliešu un katoļticības jautājumā.

Pirmkārt, Fr.Trasuna politiskā darbība aizsākās jau Pēterburgas laikā un, neraugoties uz to, ka Krievijas valdība viņu izsekoja<sup>14</sup>, Fr.Trasuns bija cariskās Krievijas 1.Domes loceklis. Fr.Trasuna „uznāciens” publiskajā politikas telpā notika Latgales latviešu pārstāvju kongresā Rēzeknē 1917. gada 9. un 10. maijā (pēc vecā laika 26.-27.aprīlis).<sup>15</sup> Viņš bija šī kongresa vadītājs un tika ievēlēts Latgales Pagaidu Zemes Padomes valdē. Tajā laikā darbojās arī Latvijas priekšparlamentā, kas izstrādāja Satversmes projektu Latvijas valstij. 2.Saeimas deputāts, Iekšlietu ministra biedrs Pagaidu valdībā (t.s. trešajā Ulmaņa kabinetā). Pēc Latvijas nodibināšanas Fr.Trasuns bija Tautas padomes Satversmes sapulces, 1.Saeimas deputāts un Prezidija loceklis.

Par Fr.Trasuna kā vienu no politiskās darbības rezultātiem, tiek attiecināts tas, ka:

*„Francis Trasuns ielika Latvijas ģerbonī trešo zvaigzni - Latgali,” izcilā politiķa un sabiedriskā darbinieka bērēs teica Valsts prezidents Jānis Čakste. Gan kā garīdznieks, gan kā literāts, laikrakstu izdevējs un sabiedriskais darbinieks F.Trasuns cīnījās, lai svešo lielvaru atšķeltā Latgale - pārkrievošanai nolemtais Vitebskas guberņas nostūris – kļūtu par latviešu tautas un visas valsts plaukstošu un apgaismotu sastāvdaļu”.*<sup>16</sup>

---

<sup>14</sup> I.Runce. *Valsts un Baznīcas attiecības Latvijā: 1906. - 1940. g.* [Skatīts 15. un 19.11.2015]. Pieejams tiešsaistē: <https://dspace.lu.lv>.

<sup>15</sup> Apzīmējums „pēc vecā laika”, domāts Jūlija kalendārs.

<sup>16</sup> I. Matisāne, *„Kolnasāta” - nozīmīgs Latgales novada kultūras centrs*, Katoļu kalendārs 2013:77-80.

## 1.2. Latgales kontekstā

Lai aizstāvētu Latgales un arī Katoļu Baznīcas intereses parlamentārajā ceļā, viņš pēc vācu Centra katoļu partijas parauga nodibināja Latgales Kristīgo Zemnieku Savienību. Katoliskās inteliģences Latgalē toreiz bija vēl ļoti maz, tādēļ politiskajā darbībā vajadzēja iesaistīties arī katoļu priesteriem.<sup>17</sup>

Kaut gan šis laiks vairāk tiek iezīmēts ar Fr.Trasuna darbību politikā nekā reliģiskajā laukā, tomēr nevienā brīdī netiek aizmirstas rūpes par vienkāršajiem ļaudīm, ne arī par to, ka viņš ir katoļu garīdznieks.<sup>18</sup>

Kad 1905. gadā Krievijā izcēlusies nemieru vētra satricina monarhijas pamatus, daudzas Krievijā dzīvojošās tautas sajūt brīvību un gaismu un Fr.Trasuns ir viens no pirmajiem, kas izjūt drukātā vārda lielo nozīmi un uzsāk savu rakstniecību, izdodot tajā pašā gadā Pēterburgā pirmo latgaliešu laikrakstu „Gaisma”.<sup>19</sup> Nākošā 1906. gadā iznāk avīze „Auseklis”, kurā jau viņš pauda savu domu par Rēzeknes, Daugavpils un Ludzas apriņķu pievienošanu Vidzemes guberņai. Viņš nenogurstoši rūpējās par to, lai tiktu izdota latviešu valodas hrestomātijas grāmata. Fr.Trasuns dažādos veidos meklēja iespēju, lai veicinātu latviešu valodas mācīšanu Garīgajā seminārā Pēterburgā.

Kad 1917. g. revolūcijas iespaidā Krievijā, A. Kerenska Pagaidu valdīšanas laikā tiek pasludināta tautu pašnoteikšanās, Fr.Trasuns no jauna uzsāka spēcīgu aģitāciju par Latgales pievienošanu Kurzemei un Vidzemei.<sup>20</sup> Fr.Trasuns saprata to, ka, bija jāpasteidzas, jo pretējā gadījumā, tas nozīmētu, ka Latgale paliktu Vitebskas sastāvā un Latvijas robeža beigtos līdz ar Aivieksti.

Atskatoties uz Latgales latviešu kongresu Rēzeknē, izdevumā *Acta Latgalica 2*, tiek minēts, ka visi vajadzīgie šī kongresa priekšdarbi tiek veikti jau Pēterburgā, kur Pirmslatvijas veidošanas laikā bija vienīgais Latgaļu Kultūras Centrs.<sup>21</sup>

---

<sup>17</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 123.

<sup>18</sup> Inese Runce, “Francis Trasuns – garīdznieks un publicists,” *LKSAA Dzintars*, Nr. 64, februāris 2015:24-28.

<sup>19</sup> A.Goba u.c. zin. red., *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi, II.sēj.* (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999),16.lpp.

<sup>20</sup> *Ibid.*,18.lpp.

<sup>21</sup> Latgaļu Pētniecības institūts. *Acta Latgalica 2* ( P/s Latgaļu izdevniecība: 1968), 34.

Šo vēsturisko kongresu Latgalē palīdzēja sasaukt garīdznieki, un paši tajā ņēma dalību, atrodam *Acta Latgalica 2*, bīskapa J.Rancāna teikto. Tas bija vēsturiski svarīgs brīdis, tika ielūgti pārstāvji no Vidzemes un Kurzemes novadiem - Zigfrīds Meierovics un Jānis Zālītis, vēlākais Latvijas kara ministrs.<sup>22</sup> Šis bija brīdis, kad Fr.Trasuns varēja parādīt izcilās politiku, prasmīga vadītāja spējas, jo viņam tika lūgts vadīt šī kongresa gaitu. Ir saglabājušās liecības par to, ka Fr.Trasunam tika piekodināts, lai kongresu vadītu korekti, bez personīgo domu uzspiešanas. Viņa spēcīgā rakstura dēļ bija izplatījies priekšstats, ka Fr.Trasuns ir liels individuālists, un viņš nerēķinās ar citu domām.<sup>23</sup>

Šis priekšstats var tikt uzskatīts par pareizu, jo privātā sarunā to tika apliecinājis arī bīskaps Jānis Cakuls. Un ņemot vērā Fr.Trasuna „karsto raksturu” *ekskomunikas* gadījumā, tas nepalīdzēja viņam „izlīgt” ar arhibīskapu, bet drīzāk, veicināt vēl lielāku plaisu starp viņiem.

Drīz pēc tam sāk izplēnēt 1917. gada kongresā pieņemties solījumi. Satversmes Projektā nevienā no pantiem netiek minēts par Latgales tiesībām uz savu pašvaldību. Franča Trasuna darbs Saeimā nesa gan gandarījumu, gan arī sarūgtinājumu, jo arvien no jauna nācās cīnīties par to, lai Latgalei pašai būtu pašnoteikšanās savā zemē. Izceļas strīdi ar K.Skalbi par dzimtās valodas lietošanu.

### 1.3. Romas Katoļu Baznīcas kontekstā

Atskatoties uz veikumiem Katoļu Baznīcas Latvijā labā, lieli ir Fr.Trasuna nopelni *Konkordāta* parakstīšanas veicināšanā starp Latvijas Valsti un Vatikāna Valsti, kas uzsāka Latvijas Valsts un Romas Katoļu Baznīcas attiecību veidošanu un juridisko sakārtošanu.

Ka Konkordāts savā ziņā bija arī politisks apsvērums, to liecina Latvijas Satversmes sapulces 1922. gada 19. jūlija V sesijas 82. Sēdes pieraksts.<sup>24</sup>

“ (...)katoļu kaimiņu valstis saņēma pabalstus, bet Latvijas valsts līdz šim tās lietas nav nokārtojusi. Es nezinu vai citas konfesijas ir noraidītas, bet katoļi līdz šim ir galīgi atraidīti.”<sup>25</sup>

<sup>22</sup> Latgaļu Pētniecības institūts. *Acta Latgalica 2* ( P/s Latgaļu izdevniecība: 1968),34.

<sup>23</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli. XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrījas izdevums, 2001), 53.

<sup>24</sup> *Ibid.*, 71.

Vēsturiskā mantojuma un rusifikācijas rezultātā, Katoļu Baznīcu pagrīdes statusā bija nolikusi Krievijas impērija. Romas Katoļu Baznīcai nebija savas pārvaldes struktūras (kūrijas) Latvijas teritorijā. Iepriekš to pārvaldīja Mogiļevas metropolija. Fr.Trasuns bija tas, kurš atklāti runāja par to, lai Latvijas katoļiem būtu sava bīskapija. Jau 1918. g. Latgales latviešu katoļi ar vācu kara kapelānu tika nosūtījuši lūgumu Svētā Krēsla nuncijam Bavārijā E.Pačelli, lai izgādātu no pāvesta iespēju dibināt patstāvīgu latviešu bīskapiju.

Francis Trasuns bija tas, kurš pastāvēja uz to, lai Rīgas arhibīskapa sēdeklis tiktu pārcelts uz Rīgu. Viņš tika skarbi kritizējis Rīgas Metropolijas Romas Katoļu kūrijā esošo garīdznieku darbu<sup>26</sup>. Plašāku ieskatu par ko Fr.Trasuns kritizēja Katoļu kūriju, sniegs pielikumā Nr.2 pievienotā Fr.Trasuna vēstule Romas pāvestam.<sup>27</sup>

Tika panākts, ka 1918. gada 29. septembrī pāvests Benedikts XV ar bullu *Hodie Nos* atjaunoja seno Rīgas bīskapiju un ar bullu *Comissum humilitati Nostrae* 1918. g. 29. septembrī<sup>28</sup> nozīmēja bīskapa amatā O'Rurki, kurš nebija latvietis un bez latviešu valodas zināšanām. Tas Latvijai nederēja, jo kavēja iepazīt latviešu, katoļticīgo situāciju uz vietas.

1923. gada 25. oktobrī pāvests Pijš XI paaugstināja Rīgas bīskapiju par arhibīskapiju un Rīgas bīskapu par arhibīskapu. Pāvests Pijš XI 1926. gada 24. aprīlī savu apustulisko delegātu Latvijā arhibīskapu Antoninu Cekini paaugstināja par apustulisko internunciju Latvijā, bet 1928. gada 11. novembrī par apustulisko nunciju Latvijā. Tātad jau 1928. gadā diplomātiskās attiecības starp Apustulisko Krēslu un Latvijas Valdību tika paceltas nunciatūras līmenī.<sup>29</sup> Nākošie uz bīskapa amatu bija izvirzīti trīs: A.Springovičs, Fr.Trasuns, K.Skrinda. 1920.gada 22.augustā Aglonā notika A.Springoviča iecelšana par bīskapu.<sup>30</sup>

Vai tas varētu tikt uzskatīts par vienu no iemesliem Fr.Trasuna nesaskaņām ar arhibīskapu, ka bīskapa amatam tika izvēlēts A.Springovičs? Un kas vēlāk varēja novest Fr.Trasunu pie konflikta ar Romas katoļu kūriju, un viņa izslēgšanu no Katoļu Baznīcas?

Dažos avotos un pētījumos tiek minēts, tostarp, arī H.Trūpa rakstā par Fr.Trasuna lietu, ka poļu muižniecība bija tā, kas tika atbalstījusi A.Springoviča kandidatūru un savā veidā

---

<sup>25</sup> V.Unda, red. *Francis Trasuns. Runas.* (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība), 2014.

<sup>26</sup> J.Grodnis, „Par Franci Trasunu,”// Francis Trasuns: Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 137-139.

<sup>27</sup> Mihaīls Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 161-168.

<sup>28</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli. XX gadsimts* (Rīgas Metropolijas kūrijas izdevums: 2001), 56.

<sup>29</sup> Ibid., 58.

<sup>30</sup> Heinrihs Strods, *Latvijas Katoļu Baznīcas vēsture: 1075. -1995.* (Rīga: Poligrāfists, 1996), 243.

Fr.Trasunam „atriebās” par to laiku, kad viņš tiem sagādāja neērtības zemes īpašumu lietās, jo viņš iestājās par to, lai muižniecībai tiktu atņemtas privilēģijas.

Uzsverot to, ka katoļiem nav sava garīgā centra, un, ka tas nebūt nenozīmētu vienas konfesijas pārākumu pār otru, Fr.Trasuns panāca, ka Latvijas Satversmes sapulcē *Konkordātu* pieņēma (Latvijas Satversmes sapulces stenogrammas 18.burtnīca 1922. gads.2838.-2864.lappuse). Šajā nozīmīgajā lietā izšķirošais vārds bija Ministru Prezidentam Z.Meierovicam, kurš uzsvēra, ka tas jau ir ticis runāts 1917. gada Latgales kongresā, un ka dotie solījumi bija jāpilda. Savā ziņā, *Konkordāta* ideja jau iezīmējās daudz agrāk, kad Fr.Trasuns bija vēl Pēterburgā un kopā sapulcējušies latgaļi sprieda par tām lietām.

Tātad, pēc *Konkordāta* pieņemšanas un parakstīšanas, Katoļu Baznīcai Latvijā, tās garīgajām aktivitātēm, izpausmēm, izglītībai, bija dota zaļā gaisma. Atsaucoties uz H.Trūpa teikto Fr.Trasuna lietā, var tikt uzskaitīti tie daudzie labumi, ko katoļu Baznīca guva no Fr.Trasuna darbošanās politikā. Katoļiem tika nodota sv. Jēkaba katedrāle kā bīskapa sēdeklis, kas tai laikā piederēja vācu luterāņu draudzei. Tāpat katoļi saņēma Marijas Magdalēnas baznīcu ar tām piederošajām ēkām.

Agrārās reformas rezultātā Fr.Trasuns panāk, ka Aglonai dominikāņu klostera kādreiz piederošās zemes 600 ha platībā tiek piešķirtas Katoļu Baznīcas vajadzībām. Tāpat veicināja dažādu ordeņu ienākšanu Latvijā, tai skaitā jezuītus. Jezuītu ordenis Latvijai bija īpaši svarīgs, jo risināja izglītības jautājumus, dibināja skolas, ģimnāzijas un kolēģijas.

Baznīcas Liepnā, Briģos un Ilūkstē tika atgrieztas katoļiem, ko kādreiz cara laikā tiem atņēma un piešķīra pareizticīgajiem. Pateicoties Fr.Trasuna pūlēm, Saeimā tika pieņemts likums par Ticības mācības ieviešanu skolās. Katoļu Baznīca atvēra savas privātģimnāzijas Aglonā un Jaunaglonā. Franča Trasuna nopelnos ietilpa arī tas, kā apbrīnojamā devīgumā pret katoļiem, Latvijas Valdība nopirka ēku Altonovas ielā Garīgajam Semināram (tagadējā O.Vācieša iela 6), piešķirot 500 000 krievu rubļus arhibīskapa telpu un ēku remontam un labiekārtošanai. Trīs miljonus liels pabalsts tika izmaksāts Garīgā semināra un bīskapa uzturēšanai.

Šo uzdevumu veikšanā, neapšaubāmi, Francim Trasunam bija vajadzīga liela autoritāte. Viņš jau no Pēterburgas laikiem tika baudījis cieņu, gan no latviešu, gan cittautiešu puses. Zīmīgi ir tas, ka viņš bija pazīstams ne tikai Latgalē, bet arī Vidzemes un Kurzemes latviešu vidū ar savām lekcijām par latgaliešiem Rīgas Latviešu Biedrības namā.

Tāda veida ievērojamais valstsvīrs un garīdznieks Fr.Trasuns tika sagatavojis augsni Katoļu Baznīcai, kuras augļus tā saņem vēl šobaltdien. Pētījumā netiks aplūkota viņa valodnieciskā un kultūras darbība, jo tā nav pakārtota jautājumam par *ekskomunikāciju*, kas ir centrālais pētījuma objekts.

Pateicoties Fr.Trasuna politiskajai darbībai, Latvijas Romas Katoļu Baznīca bija veiksmīgi uzsākusi Valsts un Baznīcas juridisko attiecību sakārtošanu, tad uz šiem pamatiem bija iespējams tālāk veidot LRKBaznīcas<sup>31</sup> kalpošanu un nostiprināšanu. 20.gs.20.gadu pirmajā pusē notika vesela virkne svarīgu procesu LRKBaznīcas dzīvē. Tika izdoti arhibīskapa Gana Raksti par visnotaļ dažādām, aktuālām tēmām, kā, piemēram, par kristīgo apbedīšanu, draudžu robežu maiņu, bērnu katehizāciju, Franciskāņu III ordeņa (sekulārais ordenis lajiem) izplatīšanas veicināšanu, par jaunatnes audzināšanu, par katoļu preses nepieciešamību u.t.t..

Noritēja daudzu biedrību dibināšanās: Latgales Katoļu skolotāju savienība, Katoļu sieviešu organizācija, Latvijas Universitātes latviešu katoļu studentu biedrība *Fraternitas Catholica* - jauns virziens studentu dzīvē, konvikti (mītne par mazāku samaksu trūcīgajiem studentiem, Klosters ielā 19), fondi, patversmes.

Veicot I. nodaļas kopsavilkumu, ir būtiski iezīmēt pašas svarīgākās lietas, ko Fr.Trasuns XX gadsimta 20. gados ir paveicis un devis, ne tikai katoļu Baznīcai vien, bet arī visai Latvijas sabiedrībai kopumā.

Fr.Trasunam būtiska, tāpat, ir šī ***vienotās Latvijas ideja***. Viņš bija iniciators un veicinātājs tam, ka Latgali pievienoja pārējai Latvijai. Labvēlīgu vēsturisku apstākļu sakrītības dēļ, viņš kā galvenais iniciators un virzītājspēks, Latgali neatstāja Krievijas sastāvā. Fr.Trasuns kā garīgais un poliskais līderis, kurā ieklausās, ir devis piemēru labam, politiski korektam un godīgam darbam. Liels ir viņa devums kultūras un garīgajā sfērā gan tā laika Latvijai, gan arī mums šodien.

Fr.Trasuna nopelns bija diplomātisko attiecību veicināšana starp Latvijas Valdību un Svēto Krēslu. Līdz ar to, notika katoļticības nostiprināšanās Latvijā, tās attīstība, garīgo centru veidošanās, izglītības veicināšana, Ticības mācības ieviešana skolās. Īpašās latgaļu valodas, latgaļu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana.

---

<sup>31</sup> Latvijas Romas Katoļu Baznīca.

Visam, ko Fr.Trasuns darīja, bija savs īpašais latgaliskais zīmogs. Parasti tiek piebilsts, ka latgalieši esot ietiepīgi un sīksti. Francis Trasuns arī tāds bija, „viņš labāk lūza, nekā liecās”. Viņa stiprais, skaudrais raksturs varēja kādus arī atbaidīt, vēl jo vairāk tāpēc, ka viņš necieta kompromisus. Jāsaka tā, ka šodien mums politikā grūti nākas atrast tādus prototipus kā Francis Trasuns, kas tik stingri un dedzīgi rūpētos par tautas interesēm, saglabājot to, kas katram ir atšķirīgs, bet, paturot prātā kopīgo un to, kas vieno. Šeit būtiski iezīmējas tika viņa kā priesteru sūtība.

Noslēdzot nodaļu, paliek skaudra paradigma, ka šim cilvēkam visu laiku jātiek rehabilitētam pašam savā zemē, pašam savā Baznīcā. Rīgas katoļu kūrījas darbinieki apliecināja, ka vēl ne tik sen uz kūrīju tikusi atsūtīta vēstule no kādas sievietes, kura bija sarūgtināta par to, ka Katoļu Baznīca maz runā par Fr.Trasuna sasniegumiem. Daudzkārt atceramies K.Ulmani, atceramies A. Z. Meierovicu, bet kā ir ar Fr. Trasunu? Un vai var teikt, ka Latgale ir tikusi uzņemta kā pilntiesīgs, līdzvērtīgs novads? Tie paši izaicinājumi, kas bija Fr.Trasuna laikā, tie paši uzdevumi paliek arī šodien.

## 2. ROMAS KATOĻU BAZNĪCAS SODA PIEMĒROŠANAS PROCESS FRANČA TRASUNA GADĪJUMĀ

Pirmajā daļā tika ieskicēts Fr.Trasuna nenovērtējamais devums trīs svarīgos kontekstos: Latvijas, Latgales un Romas Katoļu Baznīcas kontekstā. No augstākminētā teksta par viņa nopelniem acīmredzami Fr.Trasuna dzīve un politiskā aktivitāte ir pierādījusi, ka viņš nebija apstādināms grūtību priekšā vai sakaroties ar jauniem izaicinājumiem.

Kādās jomās tad notiek interešu sadursme ar Katoļu Baznīcas vadību, ka tā uzliek Fr.Trasunam tik smagu soda mēru un gaida „noklīdušā priestera” atgriešanos. Lai to izprastu dziļāk, jāaplūko attiecīgus Katoļu Baznīcas Kanonus<sup>32</sup>, pēc kādiem tolaik tika piespriests soda mērs Francim Trasunam, sākot no suspensas „*a divinis*”<sup>33</sup> līdz pat *ekskomunikācijai* - pilnīgai izslēgšanai no Katoļu Baznīcas klēpja.

Pirmā svarīgā lieta, kas jāpiezīmē, runājot par Romas Katoļu Baznīcas Kanoniem,<sup>34</sup> ir, ka Fr.Trasunam tiek piespriests soda mērs pēc 1917. gada CIC (tā turpmāk tiks lietots Kanonu apzīmējums, saīsinājumā no *Codex Iuris Canonici*), kas tapis divu pāvestu Pija X un Benedikta XV<sup>35</sup> Pontifikātu<sup>36</sup> laikos, bet šo CIC 17 apstiprināja pāvests Benedikts XV.

Reforma vai šo Kanonu pārskats notiek 1965. g. tūlīt pēc Vatikāna II Koncila, kuru veica Pāvesta Jāņa XXIII ieceltā komisija. Bet juridisku spēku tie iegūst 1983. gada 27. novembrī, kad Katoļu Baznīcu vada Pāvests Jānis Pāvils II.<sup>37</sup>

Veicot salīdzinājumu<sup>38</sup> abiem Kanoniem CIC 17 ar CIC 83, var teikt, ka Benedikta XV aprobētie CIC 17 bija daudz stingrāki un, saprotams, ka Francim Trasunam pēc CIC 83 Kanoniem tāda veida sods netiktu piešķirts.

---

<sup>32</sup> Romas Katoļu Baznīcas Kanoni vai Kanoniskās Tiesības regulē Katoļu Baznīcā “tiesīblietas”, kā piemēram: izskata iespējamību par kādas laulības šķiršanu, ticīgo un garīdznieku kārtas tiesības un pienākumus.

<sup>33</sup> Suspensa “*a divinis*” - garīdznieks par kādu pārkāpumu uz laiku tiek atstādināts no savu pienākumu pildīšanas, kā piemēram: viņš nesvin Sv.Misi, nevar dalīt Sakramentus, nedrīkst uzklaut citu priesteru grēksūdzi.

<sup>34</sup> *Codex Iuris Canonici an. 1917*. [Skatīts 10. 04.2016]. Pieejams tiešsaistē:

<http://www.internetsv.info/Text/CIC1917.pdf>

<sup>35</sup> *Codice di Diritto Canonico in italiano*. [Skatīts 10. 04.2016]. Pieejams tiešsaistē:

<http://www.sguardosulmedioevo.org/2013/02/codice-di-diritto-canonico-in-italiano.html>

<sup>36</sup> Pontifikāts - tiek apzīmēts laiks, kurā pie vadības ir Pāvests N. Tas ir viņa pontifikāta laiks. Dažreiz ārzemju publicētajos rakstos pavīd tāds vārds, kā – Pontefikss (Pāvests).

<sup>37</sup> *Enciclopedia Treccani*. [Skatīts 10. 04.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://www.treccani.it/enciclopedia/codex-iuris-canonici/>

<sup>38</sup> Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 175.

To mums apliecina arī 1998. gada 18. augusta Baznīcas *Klēra Kongregācijas* lēmums Romā, kas tika sūtīts arhibīskapam J.Pujatam. Kurā tad tika teikts, ka Baznīcas pašreizējais likumu kodekss, tāpat CIC 83, neparedz *ekskomuniku* par tādu rīcību, kurā tika savā laikā apsūdzēts Francis Trasuns.<sup>39</sup> Bet faktiskie tā laika Baznīcas Kanoni CIC 17 par šādu apsūdzību paredzēja, ka *ekskomunika* izbeidzas tikai ar cilvēka nāvi.

Tātad, pēc visiem atrodamajiem avotiem, Fr.Trasunam Romas Katoļu Baznīcas vadība piemēroja CIC 17 133. un 136. kanonus, tas ir, par dzīvošanu konkubinātā ar savu saimnieci un par sutanas nenēsāšanu Saeimas sapulcēs un publiskās vietās.

*„(..) Priesteri Trasunu suspendēja 1924. gada 3. februārī un ekskomunicēja 1925. gada 20. septembrī. Protams, viņa ietiepība bija liela, varēja piekāpties: bija prasība - Saeimas sēdēs būt ģērbtam priesteru sutanā, kā arī atlaist savas mājas apkopēju kā aizdomās turēto. Vai šīm prasībām pret 60 gadus veco un baznīcas dzīvē neapšaubāmi nopelniem bagāto cilvēku vajadzēja būt tik stingram un tas šķiet apšaubāmi (..)”.<sup>40</sup>*

Šis citāts apgalvo, ka vispirms Fr.Trasuns tika *suspendēts* un tikai pēc tam *ekskomunicēts*. Tas nozīmē, ka, ja tiek piešķirta *suspensa*, tas ir, tiek dots laiks, lai vaininieks spētu atgriezties, nožēlotu savu izdarīto. Baznīcas Kanoni paredz gaidīt tikai vienu gadu, kas Fr.Trasuna gadījumā bija pusotrs gads.

*„(..) taču arī no otras puses bija pārmērīga ietiepība - gaidīts taču tika pusotra gada. Tomēr priesteris Trasuns minētajām prasībām nepievērsa vajadzīgo uzmanību, (..)”.<sup>41</sup>*

Ja apsūdzētais nenāca pie Baznīcas vadības, respektīvi, šajā gadījumā, pie arhibīskapa A. Springoviča, un nelūdza piedošanu un nelaboja izdarītās kļūdas, tad apsūdzētajam priesterim uzlika visbargāko sodu - *ekskomunikāciju*, kā tādām, kas tiek pilnīgi „izsviests” no Baznīcas bez iespējām svinēt Svēto Misi vai kā citādi ņemt dalību Baznīcas kopībā. Garīgā priekšniecība tai laikā diezgan bieži izmantoja šīs tiesības kā profilaktisku un disciplināru līdzekli priesteriem.

Saprotams, ka šis Fr.Trasuna konflikts neradās pēkšņi, bet brieda lēnām. Priesteris neuzskatīja sevi par vainīgu tajā, par ko arhibīskaps viņu apsūdzēja un līdz ar to nekādas atvainošanās vai piekāpšanās no viņa puses nesekoja. Atvainošanās, faktiski, tikai apstiprinātu viņa vainu.

---

<sup>39</sup> Pēteris Zeile, *Francis Trasuns: Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast. Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 11.

<sup>40</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 116.

<sup>41</sup> *Ibid.*, 116.

*„Francis Trasuns necieta pretrunas, bet, pārlicināts, par savas domas pareizību, bez kompromisiem, to risināja, neskatīdamies, vai citi tam piekrīt, vai nē? ”, tā par savu tēva brāli ir spiests atzīt latgaliešu politiskais darbinieks Jāzeps Trasuns. ”<sup>42</sup>*

Paturpinot, domu:

*„Vajadzēja sagadīties, ka tikpat ciets un nepiekāpīgs savos lēmumos bija arī toreizējais Latvijas katoļu baznīcas vadītājs arhibīskaps Antonijs Springovičs ”.<sup>43</sup>*

Viss augstākminētais liek saprast par vienu no abu personu nesaskaņas izcelšanās iemesliem, kas, laikam ejot, tos vēl padziļināja. Ar to varētu pietikt, lai izdarītu secinājumus, taču ir vēl kāds fakts vai svarīga iezīme, ko ir vērts paturēt prātā, un kas dod iespēju šai situācijā domāt par vēl citiem iemesliem, kāpēc Franci Trasunu „vajadzēja izslēgt” no Baznīcas.

Atgriežoties pie konflikta sākuma, pie amatbrāļu Fr.Trasuna un arhibīskapa A.Springoviča nesaskaņām. Kā jau iepriekš tika minēts, ka daudzi priesteri XX gs. 20. gados iesaistījās politikā, jo tā bija vienīgā inteliģence laikā, kad vajadzēja izglītotos cilvēkus, kas spēja lemt par politiskiem, ekonomiskiem un kultūras jautājumiem ceļā uz brīvās Latvijas veidošanos. Toreiz Romas Katoļu Baznīcā priesteriem bija atļauta politiskā darbība. Gan priesteris Fr. Trasuns, gan arhibīskaps A.Springovičs bija vienas politiskās partijas biedri.

Tadeušs Puisāns no „Trasuna fonda” ASV, min šādu lietu, ka:

*„(..)Fr.Trasuns Saeimas sēdēs ieradās parastā ikdienas tērpā. A.Springovičs to nav redzējis veselus četrus gadus, bet ieraudzījis tikai tad, kad Fr. Trasuns aizgāja no viņa partijas. Līdzīgā veidā A.Springovičs nav redzējis arī to „saimnieces problēmu”, kas apkopa Fr.Trasuna dzīvokli. A.Springovičs „konkubinātu” ieraudzīja tikai pēc Fr.Trasuna aiziešanas no partija ”.<sup>44</sup>*

---

<sup>42</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 124.

<sup>43</sup> *Ibid.*, 124.

<sup>44</sup> Tadeušs Puisāns, “Trasuns – Latvijas vienotājs” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 62.

## 2.1. Dzīvošana konkubinātā, CIC 17 Kanons 133

*Can. 133.<sup>45</sup> par. 1. Caveant clerici ne mulieres, de quibus suspicio esse possit, apud se retineant aut quoquo modo frequentent.<sup>46</sup>*

Tātad pirmā lieta, kurā tika apsūdzēts Fr.Trasuns, bija konkubināts. Zinot to, ka latīņu rita priesteriem ir šķīstības solījums un dzīvošana *celibātā*<sup>47</sup>, tad, ja kādu garīdznieku apsūdzēja šķīstības pārkāpumā ar kādu sievieti pēc CIC 17 jau nozīmēja, ka viņš automātiski ir pelnījis *ekskomuniku* no Baznīcas. Šis CIC 17 kanons tolaik tika uztverts ļoti vienpusīgi, respektīvi, vairāk atbildības likdams uz sievietes vainu, taču jaunaprobētās CIC 83 Kanonu tiesības apgalvo, ka abām pusēm vienlīdz ir jāuzņemas atbildība<sup>48</sup> un pienākas cita veida sodi, bet ne *ekskomunikācija*.

Tāpēc arī Kanoniskajās tiesībās tiek likts uzsvars, ka priesterim par saimnieci ir jāņem kāda sev tuva radniece, piemēram, māte, māsa, tante vai arī sieviete, kura ir ļoti labi ieredzēta sabiedrībā. Tāpat ir noteikums, ka tai ir jābūt pusmūža gados.

Savulaik Pāvests Pāvils VI rakstīja par latīņu rita garīdznieku celibātu, skaidrodams trīs līmeņus, kādā priesteri vienojas ar Kristu;

1. Kristoloģiskais līmenis - līdzība Kristus jaunavībā, kurš ir, ziedojis sevi nedalītā, pilnīgā veidā;
2. Euharistiskā līmenī - priesteris pildot Euharistisko upuri, ziedo uz altāra visu savu dzīvi, liecinot par Kristus ziedošanos;
3. Lielāka efektivitāte, universālajā Karitatīvās vai tuvākmīlestības misijas pildīšanā, bez izņēmumiem.<sup>49</sup>

Tātad galvenā vadlīnija ir, ka priesteris ar *celibāta* starpniecību īsteno sevis pilnīgu veltīšanos Dieva tautai kopā ar Kristu. Viņš kļūst par „cilvēku dēļ citiem”.<sup>50</sup>

---

<sup>45</sup> „Garīdznieki, lai lūko neturēt sev tuvumā, vai apmeklēt jebkādā veidā sievietes, kurām ir slikta slava”. Autora tulkojums no itāļu val. I.P.

<sup>46</sup> *Pars Prima. De Clericis. Sectio I. De Clericis in genere.* [Skatīts 18. 04.2016]. Pieejams tiešsaistē: [http://mercaba.org/Codigo/1917\\_0087-0146.htm](http://mercaba.org/Codigo/1917_0087-0146.htm)

<sup>47</sup> Monsiņjors R.Martinelli skaidro, ka celibāts nav dogma, bet gan Baznīcas disciplinārais likums. Jaunieši, kuri sajūt aicinājumu kalpošanai Dievam un cilvēkiem, izvēlas to labprātīgi.

<sup>48</sup> Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 138.

<sup>49</sup> *Ibid.*, 137.

<sup>50</sup> *Ibid.*, 137.

Mūsu pētāmā konflikta daļa bija sākusies ļoti netipiski, kā latgalieši teica - tikai *bābu mēļu dēļ*.<sup>51</sup> Kā priesteris V. Trebšo savās atmiņās rakstīja, ka deputātu Fr.Trasuna un B.Kublinska kalpones nevarēja savā starpā sadzīvot un sāka strīdēties par spaiņiem, bļodām un katliem.

*„Ar laiku sieviešu nesaskaņas pievienojās deputātu domstarpībām, tad sekoja dažādas intrigas, līdz beidzot savstarpējās berzēšanas rezultātā radusies dzirkstele radīja lielu politiski reliģisku strīdu, kas ar laiku izvērtās par neįēdzīgu publisku skandālu (..)”.<sup>52</sup>*

Sarežģītākais Fr.Trasunam šai situācijā bija tas, ka deputāts B.Kublinskis, tāpat kā J.Rancāns bija arhibīskapa protežē, kuri runāja un rīkojās pretēji līderim Fr.Trasunam.<sup>53</sup>

Pakāpeniski izplatījās baumas, ka Fr.Trasuns ar savu saimnieci dzīvo kā ar sievu un ka viņi tikuši redzēti kopā. Tas viss, protams, tika nonācis līdz A.Springoviča ausīm. Arhibīskaps licis Fr.Trasunam atlaist saimnieci. Uz ko Francis Trasuns šo prasību kategoriski noraidījis un atbildējis:

*„Atlaidiet savas saimnieces, es atlaidīšu savu. Tad vārīsim ēst paši!”<sup>54</sup>*

Saprotams, ka ir grūti restaurēt šo situāciju šobrīd, taču, vadoties pēc nedaudzajiem atstātajiem materiāliem, cilvēku, arī priesteru liecībām Francis Trasuns ir bijis goda vīrs un saimnieces paturēšanai ir bijis pavisam cits iemesls. Par šo iemeslu ticis informēts arī arhibīskaps, kurš četrus gadus necēla nekādus iebildumus.

*„1919. gadā lielinieku laikā Fr.Trasuns bija pārcēlies uz Prezmu, tika tur apcietināts, taču veiksmīgi izbēga, aizmuguriski notiesāts uz nāvi, slēpās mežos. Šo sievieti, kura viņam izglāba dzīvību, Trasuns bija apsolījis uzturēt līdz nāvei (..)”.<sup>55</sup>*

Tāpat arī T.Puisāns savā atmiņu stāstījumā apraksta par šo sievieti:

*“Šī reliģiska sieviete, kas, bieži gājusi pie grēksūdzes un katru dienu uzklausi sv.Misi, komunistu laika izglāba Fr.Trasuna dzīvību, kad tas bija notiesāts uz nāvi. Par pretošanos čekas pratinātajiem viņa bija zaudējusi visu savu iedzīvi un nosēdējusi seši mēneši*

---

<sup>51</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>52</sup> Ibid., 125.

<sup>53</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>54</sup> Jānis Šķirmants, "Francis Trasuns un viņa traģiskais liktenis// *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 103.

<sup>55</sup> Ibid., 126.

*komunistu cietumā. Kā pateicību par šo upuri Fr.Trasuns tai deva mūža maizi, darbu un maksāja algu“.*<sup>56</sup>

Leonards Latkovskis, savukārt par Fr.Trasuna privāto dzīvi apraksta, ka tad, kad A.Springovičs pieprasījis atlaist saimnieci, tad Trasuns uz to viņam atbildējis :

*“Es nevaru buyt napateicīgs un vīnkorši izmest jū uz īlas.”*<sup>57</sup>

Par Fr.Trasuna saimnieci ir atrodamas visai skopas ziņas, tikai tik daudz, ka viņas vārds ir Marija Staņislavska, ir latgaliete, nākusi no Stoļerovas. Pēterburgā bija precējusies ar poli Staņislavsku, pēc viņa nāves palikusi atraitne. Tad jau Pēterburgā vai Gatčīnā Marija bija tikusi pie Fr.Trasuna par saimnieci. Vēlāk tiek minēta otra reize, kad viņi satiekas un tas ir 1920. gads, kad Francis Trasuns slēpās no komunistiem.<sup>58</sup>

No tā mēs redzam tikai tik daudz, ka Fr.Trasuns bija pateicīgs par savu glābšanu un deva viņai mūža maizi. Vairāk par viņu privātajām attiecībām nekur avotos ziņas nav atrodamas. Provizoriski sanāk tā, ka Marija Staņislavska ir kā iegansts, lai Fr.Trasunu apsūdzētu pēc 133. kanona. Fr.Trasuns, būdams pārliecināts par to, ka neko sliktu nav darījis, atsacījās pildīt A.Springoviča pavēli par saimnieces atlaišanu. Nepaklausība šādās reizēs Katoļu Baznīcā tiek sodīta ar priesteru suspendēšanu uz laiku, kamēr tas izlabo savu pārkāpumu.

Viņš turēja savu doto vārdu sievietei, neskatoties uz nepatīkšanām, kas viņam tika piesolītas. Fr.Trasuns arī, šķiet, noprata, ka tā bija politiska intriga un nemaz netika domājies iet lūgt piedošanu arhibīskapam A.Springovičam. Piedošanas lūgšana tikai būtu pierādījusi, ka garīdznieks ir vainīgs.

Tā acīmredzami izrādījās vislielākā Fr.Trasuna problēma. Dažādos avotos tiek minēts, ka pēc kara daļa garīdzniecības dzīvoja morāliski pagrimušu dzīvi, faktiski, laicīgu dzīvi un arhibīskapam tika piesūtītas daudzas apsūdzības no ticīgo vidus. Ir kāds apraksts par priesteri J.Ploni, kurš bija tāpat apsūdzēts kā Fr.Trasuns par dzīvošanu konkubinātā, taču J.Plonis bija mācējis „nolūgties” arhibīskapu un, nožēlojis savu vainu,<sup>59</sup> neskatoties pat uz to, ka viņa situācija bija daudz nopietnāka nekā Fr.Trasunam. „Grēkāzis” ticis aizsūtīts tālāk no Rīgas uz

---

<sup>56</sup> Tadeušs Puisāns, “Trasuns – Latvijas vienotājs” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 62.

<sup>57</sup> Leonards Latkovskis, “F.Trasuna privato dzeive” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 70.

<sup>58</sup> *Ibid.*, 70.

<sup>59</sup> Leonards Latkovskis, “F.Trasuna privato dzeive” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 72.

Varakļāņiem pie kāda stingra dekāna. Viņš bija tiktāl izpircis savu vainu, ka A.Springovičs Jāni Ploni tika izbīdījis par Daugavpils ģimnāzijas direktoru.

Pārlūkojot Latvijas Valsts Vēstures arhīva materiālus, starp Rīgas Metropolijas arhīva dokumentiem tika atrasta kāda ziņa, saistībā ar iepriekšminēto priesteri. Tas bija Iekšlietu ministrijas Baznīcu un Konfesiju departamenta ziņojums, datēts ar 1939. gada 17. maiju, Nr. a/r/ 5074, Rīgā. Ziņojums saturēja informāciju par to, ka tiek piešķirts Atzinības krusta ordenis sekojošiem (oriģināldokumentā burtiskais vārds - *sekošiem*) garīdzniekiem:

2. *Latvijas Rom. - katoļu baznīcas darbin. Daugavpils II ģimnāzijas direktoram prāvestam Jānis Plonim, IV šķira.*<sup>60</sup>

A.Springovičam piemita ļoti īpatnēja „pāraudzināšanas” taktika. Tie garīdznieki, kuru vainas nebija kļuvušas par publisku skandālu, tika cauri ar bārienu, ja tie, protams, atnāca pie arhibīskapa un, nometušies ceļos, lūdza piedošanu par savām izdarībām. To vainas, kas tika jau iznestas publiski, arhibīskaps šos priesterus vēl paaugstināja amatos, lai tādā veidā parādītu, ka tautai nav taisnības, un ka nogrēkojies priesteris ir upuris, ko panākuši garīdzniecības apvainotāji.<sup>61</sup>

## 2.2. Sutanā nenēsāšana, CIC 17 Kanons 136

Tāpat otrai apsūdzībai pret Fr.Trasunu tiek ņemts vērā CIC 17 kanons 136. Tajā ir teikts, ka ikvienam katoļu garīdzniekam ir jānēsā viņa melnā sutana, vienalga kurp tas dotos. Priestera tērps ir kā zīme, ka šis cilvēks ir veltījies Dievam.

*Can. 136.<sup>62</sup> par.1. Omnes clerici decentem habitum ecclesiasticum, secundum legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci praescripta, deferant, tonsuram seu coronam clericalem, nisi recepti populorum mores aliter ferant, gestent, et capillorum simplicem cultum adhibeant.*<sup>63</sup>

<sup>60</sup> Par Atzinības Krusta piešķiršanu priesteriem.// *Latvijas Valsts Vēstures Arhīvs, 633 fonds.*

<sup>61</sup> Leonards Latkovskis, “F.Trasuna privāto dzeive” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 72.

<sup>62</sup> „Visiem garīdzniekiem ir pienākums nēsāt klēriķa talāru (sutanu), atbilstoši vietējiem ieradumiem un pēc vietējā Ordinārija prasības, nēsāt tonzūru un klēriķu “*kroni*”, ja vien kāds atzīts tautas ieradums nenosaka citādi un nēsāt pieticīgu matu sakārtojumu.” Autora tulkojums no itāļu val.I.P.

<sup>63</sup> *Pars Prima. De Clericis. Sectio I. De Clericis in genere.* [Skatīts 18. 04.2016].

Pieejams tiešsaistē: [http://mercaba.org/Codigo/1917\\_0087-0146.htm](http://mercaba.org/Codigo/1917_0087-0146.htm)

Bet no otras puses Fr.Trasuns bija uzticīgs Saeimas deputāts, un lai nevienu nediskreditētu, Saeimas sapulcēs viņš ieradās uzvalkā. Tur viņa Augstākā instance bija Latvijas un tautas intereses. Tā bija Fr.Trasuna drāma. Viņš palika konsekvents savā nostājā. Saeimā strādājot, tika vilkts uzvalks, bet liturģiskajās funkcijās - garīdznieka tērps. Tur A.Springovičs saskatīja pārāk liberālu attieksmi tā laika izteikti klerikālajā sabiedrībā.

Nedaudz ieskatoties vēsturē, Rietumu Baznīca sāka atšķirt klēriķa tērpu no laja vai, tā sakot, pasaulīgā cilvēka tērpa, sākot ar IV gadsimtu. Un to iesāk divu iemeslu dēļ: bija beigušās kristiešu vajāšanas, tās nebija vairs tādas kā pirmajos gadsimtos, tas nozīmēja, ka ticīgie un jo īpaši priesteri vairs nebija briesmās; no otras puses sākas barbaru invāzijas, kur barbariem bija daudz īsāks talārs nekā Romas Impērijā bija pieņemts nēsāt. Arī vienkāršā tauta bija sākusi lietot īsāko tērpu.

Visi tie, kuri vēlējās kļūt par priesteriem, tiem noteikti bija jāatstāj savs pasaulīgais tērps, un jāatgriežas pie tradicionālā garā tērpa nēsāšanas.<sup>64</sup> Sākot no VI gadsimta, jau klēriķa tērpa nēsāšana un cita veida iemaņas tika ekleziastisko normu apstiprinātas.<sup>65</sup> Tikai pēc Tridentes Koncila izveidojās, ka visai garīdzniecībai tērpa krāsa ir melna. Sākotnēji daudz iecienītāka bija baltā krāsa.

Īsumā pārstāstot CIC 17 kanonu 136<sup>66</sup>, tas regulē šādu lietu:

§1 visiem klēriķiem ir obligāts pienākums nēsāt priestera tērpu, saskaņā pēc vietējo likumu paražām. Tāpat arī rūpēties par matu sakārtojumu vai, tā saukto, tonzūru,<sup>67</sup>

§2 nelietot gredzenu, ja vien tas nav noteikts pēc likuma vai kā apustuliskā privilēģija;

---

<sup>64</sup> *Sal. Sivickis, Mihails. La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 82.

<sup>65</sup> *Ibid.*, 82.

<sup>66</sup> *Sal. Sivickis, Mihails. La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 97.

<sup>67</sup> Tonzūra - zīme, kas atšķir klēriķus no lajiem. Tās atšķirība ir matu griezumā. Kad kandidāts pretendē uz klēriķa statusu tad bīskaps vai viņa delegāts ar šķērēm izgriež matus piecās vietās. Šis simboliskais akts puda to, ka cilvēks bija atteicies no pasaules un veltījies Dievam. Klēriķim ir nemitīgs pienākums nēsāt vienu daļu matus nogrieztus, to tad arī sauc par tonzūru. (Cod. Iur. Can., c. 136, par. 1), vēlāk tiek aizstāts ar matu nogriešanu no galvvidus, atstājot matus gar malām. Matu griešana klēriķiem tiek lietota IV un V gadsimtā, kad mūkiem un mūķenēm (*sal. S. Girolamo, Epist.*, 14; in *Patrol. Lat.*, XXII, 1209) pilnīgi noskuva matus. V gs. mozaikās var redzēt pārstāvjus ar noskūtiem matiem: arī apustuļi, ieskaitot praviešus. Pēc tam griezumam sastopams cita veida formās. Austrumu Baznīcā tas palika nemainīgs; Itālijā pārsvarā atstāja tikai apļveidā nodzītu galvas vidu ar matiem gar malām (tā sauktais kronis, *forma coronalis*, Sv.Pētera tonzūra); no Īrijas un Skotijas tās lietošana pārgājusi Francijā un Vācijā, mūki grieza matus no vienas auss uz otru (Sv.Jāņa tonzūra). Pēc XI gs. Sv.Pētera tonzūras lietošana saruka, neskatoties uz pretestību un sankcijām no daudzo sinožu puses. XVI gadsimtā tās lielumu piemēroja pēc klēriķa statusa.

§3 jaunākie klēriķi, kuri bez attaisnojoša iemesla, ir atstājuši garīdznieka sutanas valkāšanu vai nerūpējas par matu sakārtojumu, nosodīti no vietējā ordinārija (bīskapa), mēneša laikā nenožēlo, tad atkrīt no klēriķa statusa *ipso iure*.

Tai laikā, kad sutanas nēsāšana bija tik nozīmīga lieta Romas Katoļu Baznīcā, Francis Trasuns uz Saeimas sēdēm gāja privātā uzvalkā.

Balstoties uz šo CIC 17 136.kanonu, 1923. gadā arhibīskaps bija izdevis stingru likumu, ka ikviens priesteris, kas iedrošinās staigāt privātā uzvalkā, jau ar to vien ir *suspensā*.<sup>68</sup>

Arhibīskaps vēlējās, lai arī Saeimā un politikā Fr.Trasuns viņam pilnībā paklausu, taču šīs abas jomas Fr.Trasuns atšķīra vienu no otras un A.Springovičam nepakļāvās.

Priesteris Francis tuvākiem cilvēkiem bija izteicies, ka:

„Bazneicā es jam (arhiveiskupam) bucoju rūku, bet politikā mani tauta ir vēlējuse, un esmu nu jō naatkareigs. Es tai grybu - un tai palīk, bet, kū, jys soka, tys maņ nav nu svora.”<sup>69</sup>

Savā aizstāvēšanās vēstulē Francis Trasuns Romas pāvestam rakstījis šādi:

„(..) kas attiecas uz sutanu, es nekad neesmu to nometis, nedz arī gribējis nomest, civilo tērpu Baznīcas labā lietoju tikai parlamentā, arhibīskapam zinot. Tajā es nesaskatu nekādu noziegumu, jo citās valstīt priesteri parlamentā tāpat lieto civilo tērpu.”<sup>70</sup>

Runājot par 136. kanonu, Baznīcas Kanonu pētnieks M. Sivickis min, ka šai lietā no A.Springoviča puses bija vajadzīga precizitāte, jo Fr.Trasuns tika pārkāpis augstākminētā kanona §1. Kas saistās ar *tonzūru* vai matu sakārtojumu, arī ar gredzena nēsāšanu, tika attiecināts uz jaunākiem klēriķiem.<sup>71</sup> Priesteris Fr.Trasuns bija vecākais klēriķis, un tam nevarēja pārnest par citu lietu nepildīšanu šai 136 kanonā.

Kādam ir jābūt tam pirmajam *Prometejam*<sup>72</sup>, pirmajam celmlauzim, tam pirmajam, kurš iziet cauri „krustugunīm”, un priesteris Francis tāds bija. Par tām lietām, par kurām

---

<sup>68</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>69</sup> Leonards Latkovskis, “Trasuna mūža beigās”// *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 79.

<sup>70</sup> Sal. Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>71</sup> Sal. Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 28.

<sup>72</sup> Dažādos materiālos Fr.Trasuns tiek saukts par *Latgales Prometeju*.

nosodīja viņu, šodien Baznīcā vairs nesoda. Par to min arī Alberts Raidonis savā rakstā „Trasuna augšāmcelšanās” :

„(..)kādreiz baznīckungiem bija obligāti jāvalkā tikai sutana, un privātu drēbju uzvilšana skaitījās liels grēks, kā tas pierakstīts arī Trasunam. Šodien visi garīdznieki staigā civilos apģērbos (kā to darīja F.Trasuns) un, tikai pildot Baznīcas pienākumus, valkā konfesijas tērpu (kā to darīja F.Trasuns).”<sup>73</sup>

Un tas neattiecas tikai uz sutanas nēsāšanu, bet arī uz citām lietām, kas mums šodien šķiet pašsaprotamas.

„Kādreiz pat ienākšana luterāņu baznīcā katoļiem skaitījās nepiedodams grēks. Bet šodien katoļu mācītājs sprediķo luterāņu baznīcā un otrādi: luterāņu mācītājs - katoļu dievnamā”.<sup>74</sup>

### 2.3. Suspensa „a divinis” un ekskomunika

Nemot vērā to, ka Francis Trasuns noraidīja arhibīskapa lūgumus, atlaist saimnieci un paklausīt arhibīskapu nēsāt garīdznieka tērpu arī Saeimā, un zinādams, ka tolaik Katoļu Baznīcā pastāvēja stingra disciplīna par atsacīšanos paklausīt savam arhibīskapam, A.Springovičs 1924. gada 3. februārī izdeva rakstu, ar kuru viņš tad paziņoja, ka priesteris Trasuns tiek *suspendēts*.<sup>75</sup>

Saņemot šādu sodu „a divinis”, priesteris nedrīkst svinēt sv. Mises un ir brīvs no visām priestera funkcijām un visiem labumiem.<sup>76</sup> Burtiski, ir brīvs no *dievišķā kulta lietām*.

Kā augstāk jau tika minēts, ka, savā ziņā, *suspensa* tas ir laiks, kurā vēl ir iespējams „atgriezties”, nožēlot nodarījumus un paklausīt bīskapam. Kanoniski šai „atgriešanās žēlastībai” tiek piešķirts viens gads. Ja tai laikā notiek izmaiņas, šis sods tiek atcelts, vai arī seko galīgais lēmums - *ekskomunikācija* no Baznīcas.

Arhibīskaps ar šo mēģinājumu „nospiest” Fr.Trasunu uz ceļiem, nepanāk neko. Trasuns nepaklausa. Gan privātās sarunas ar tagadējo sv. Marijas Magdalēnas kalpojošo

---

<sup>73</sup> Staņislavs Gorsvāns, “Franča Trasuna uzskati un principi”// *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 128.

<sup>74</sup> *Ibid.*, 128.

<sup>75</sup> Jānis Cakuls, Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>76</sup> Sal. Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 29.

bīskapu Jāni Cakulu, gan arī daudzajos materiālos par Franci Trasunu tiek minēts tas, ka viņš tobrīd bija sabiedrības atzīts un mīlēts līderis un, Francim tas šķita absurds, iet arhibīskapam nolūgties par to, ko nebija darījis.

Daudzi laikabiedri lēš, ka par Franča pārkāpumiem tika rakstīts arī katoļu avīzēs Latvijā. Tas attīstīja sabiedrībā domu, ka ir vēlme atbrīvoties no Fr.Trasuna:

*„Viens otrs sāka domāt, vai tikai Latvijas katoļu Baznīcas vadībā nebija nobriedusi apņēmība - tikt no šī nepaklausīgā, kašķīgā, katoļu partijas līdera vaļā. Vēl vairāk tāpēc, ka tuvojās 2.Saeimas vēlēšanas”.*<sup>77</sup>

Tiek aprakstīts, ka Fr.Trasuna paša reakcija par arhibīskapa A.Springoviča viņam piešķirto *suspensu* ir neticami asa. Viņš izstājas no Latgales Kristīgo Zemnieku savienības, kurā garīdznieks sastāvēja, un nodibina Latgales Demokrātu partiju un savu laikrakstu „Zemņika bolss”.<sup>78</sup> To tad garīdznieks izmanto kā ieroci un polemizē ar katoļu laikrakstu „Latgolas vārds”, kas bija A.Springoviča pārziņā.

Fr.Trasuns atklāj daudzas nebūšanas caur „Zemņika bolsi”. Pirmkārt, protams, viņš aizstāvas pret netaisnīgo nodarījumu, un, otrkārt, viņš cenšas dabūt sabiedrības atbalstu savā pusē. Caurskatot daudzus no 1924. gada līdz 1926. gadam izdotos, cik vien iespējams pieejamos numurus, var secināt to, ka politiskās nianse un Baznīcas lietas ir cieši savijušās kopā.

1924. gada 14. maija avīzē ir visai plašs raksts par to, kādi iemesli ir bijuši tam, ka Fr.Trasuns un viņa biedru grupa ir izstājušies no iepriekšējās partijas un nodibinājuši jaunu<sup>79</sup>, kā arī par to, ka pretinieki politiskos strīdus ir pārvērtuši par reliģiozu skandālu.

Bet arī pats Francis Trasuns savos rakstos norāda uz politiskām kļūdām, tai pašā laikā, neaizmirstot norādīt uz lietām, kas neiet Baznīcas dzīvē.

Dažādos numuros varam lasīt vismaz pa vienai ziņai, kur notiek kāda „smalka” cīņa.

Kā piemēru varam minēt Latgales Demokrātu partijas avīzē kādu rakstu, trešdien, 1924. gada 16. jūlijā, kur garīdznieks bija izkārtojis Saeimā, ka latgaliešu bērniem Rīgā būs patversme un ka bija vajadzīgs vadītājs. Ar lielu prieku tas vēršas pie Arhibīskapa Kūrijas darbiniekiem, uz ko bīskaps J.Rancāns esot atbildējis, ka viņam nav ko nozīmēt uz šo vietu.

---

<sup>77</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>78</sup> *Ibid.*, 125.

<sup>79</sup> *Par ku es izastoju nu Latgolas Krysteigu zemnieku savineibas un frakcijas*. [skatīts 25.04.2016].Pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).

Kā izskatījās, ka Arhibīskaps šo lietu neuzskatīja par svarīgu un Fr.Trasunam nedeva atbildi ne par, ne pret.<sup>80</sup>

Citkārt, kādā citā numurā<sup>81</sup>, tiek atzīmēts, ka notiek audzēkņu masveida aiziešana no Garīgās mācību iestādes, jo viņi izjūt „sabiezējušo atmosfēru” garīgajās aprindās, konkrēti minot, ka, neesot normāli, ka semināra rektors J.Rancāns un profesors P.Ozoliņš negribot dzīvot pie semināra, kā tādās slēgtās iestādēs.

Tāpat publiski aprakstot par to, kāpēc arhibīskaps tik daudz amatus bija uzticējis Armijas kapelānam E.Stukelim, un vai viņš var tikt ar to visu galā? Nebija noslēpums, ka E.Stukelim labā alga tika maksāta no valsts budžeta un ka viņš bija A.Springoviča ieredzēts.

Francis Trasuns mēģināja aizstāvēties pret uzbrukumiem, liekot lietā visus spēkus, legālos līdzekļus un cilvēciskās prasmes. Un viena no lietām, kas ir nesaprotama, to min savā rakstā Monsinjors H.Trūps, zinot Fr.Trasuna inteliģenci un politisko pieredzi, kāpēc viņš mēģina 1924. gada septembrī Rēzeknē sasaukt Katoļu kongresu<sup>82</sup>. Vai tas ir princips parādīt, ka viņu ir netaisni sodījuši, cēluši neslavu un vajājuši? Vai varbūt Francim Trasunam bija bažas, ka tauta no viņa novērsīsies pēc šīs *suspensas* un uz viņu neliks vairs cerības kā līdz šim?

Varam hipotētiski pieņemt, ka tas ir bijis priesteris izmisums šajā dramatiskajā situācijā. Un, ka Fr.Trasuns tādējādi mēģina iegūt sabiedrības atbalstu savā pusē, taču šī rīcība skaidri apliecināja dumpi pret arhibīskapu.

Tas pats Monsinjors H.Trūps aprakstot šo pretošanos, min, ka Fr.Trasuns, kā priesteris, taču zināja citus veidus un instances, kā viņš varēja mēģināt šo lietu atrisināt. Šī sabiedrības iesaiste un atklātie uzbrukumi ar avīzes starpniecību, Fr.Trasuna stāvokli padarīja bezcerīgu.<sup>83</sup> Otra lieta, ne īpaši pozitīva, kas tika panākta, ka šo cīņu rezultāti noveda pie Latgales inteliģences sašķelšanas.

Bet Fr.Trasuna lūguma vēstulē Romas pāvestam<sup>84</sup> ir arī apliecinājums par to, ka A.Springovičs ar saviem padotajiem nepalika parādā Fr.Trasunam. Avīzēs un Saeimā cēla

---

<sup>80</sup> *Par patversi dēļ latgaliešu bērniem Rīgā*. [skatīts 25.04.2016]. Pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).

<sup>81</sup> *Audzēkņi bāg nu goreīga semināra*. [skatīts 25.04.2016]. Pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).

<sup>82</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>83</sup> *Ibid.*, 125.

<sup>84</sup> Francis Trasuns, „Franča Trasuna vēstule pāvestam”// *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sastd.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 139.

neslavu par garīdznieku, ka tas esot no ticības atkritis un izslēgts no Baznīcas, un ka neesot, ne priesteris, ne katolis. Arhibīskapa laikrakstā „Latgales Vārds” katrā lapā par to parūpējās priesteri Kublinskis, Tamāns, Kārklis, Vaikulis, Velkme, Vasiļevskis un Pastors.

Kad šī ažiotaža nebija rimusies, Fr.Trasuns 1924. gada marta, aprīļa un jūnija mēnešos rakstiski tika lūdzis arhibīskapu, lai viņu pasargātu no šīs apmelošanas vai kā Fr.Trasuns to sauca par izvērsto „garīgo bandītismu” pret viņu. Francis lūdza noturēt tiesu pēc 2355. kanona un saukt apmelotājus pie atbildības.

Atbildi par šo savu aizstāvību Fr.Trasuns nesaņēma. Kādu laiku šī neslavas celšana turpinājās, un Fr.Trasuns atkal aizstāvējās ar savas avīzes „Zemņika bolss” palīdzību, kur 1925. gada septembra numurā viņš vērsās pie apmelotājiem, apelējot pie viņu bauslības saprašanas.<sup>85</sup>

*“Bet maņ nav cereibas, ka jums atsadareitu acis un sirdsapziņa. “Mrakobesija” ir jāmuse par jums vērsu, un likās, ka jyus īsit sovu “mrakobesijas” ceļu tōļok, atsasaukdami uz lykumim, net meidami ar kōjom i Bazneicas, un Dīva lykumus.”*<sup>86</sup>

Kā pats Fr.Trasuns vēstulē pāvestam min, ka, gluži negaidot, 1925. gada 20. septembrī, Latvijas Baznīcās tiek pasludināta viņa *ekskomunikācija*. Garīdznieka lūgums arhibīskapam par *Kongregācijas* akta norakstu, netika apmierināts un arhibīskaps, balstoties uz CIC 17 18. kanonu, pauž pārliecību, ka viņš neredz šo nepieciešamību.<sup>87</sup>

Faktiski šis *ekskomunikācijas* raksts pauž to, ka Fr.Trasuns savu sodu ir saņēmis ne tik daudz par diviem augšminētiem kanoniem - 133 un 136, bet vairāk par savu dumpošanos un nepaklausību arhibīskapam.

Latvijas Vēstures arhīvā atrodamajā arhibīskapa gana rakstā, var lasīt šādas rindas:

*„(..) un ja tāds, no bīskapa sodīts garīdznieks, uzdodamies savā lepnībā un pārgalvībā arī turpmāk par labu garīdznieku, atklāti sāk tiesāt sava bīskapa rīkojumus, aicinājumus un pamudinājumus, tādā ceļā nicināšana Baznīcas autoritātei sēj ieļauojumu starp ticīgiem, tad Baznīca ar lielam skumjām ķeras pie stiprākiem soda līdzekļiem, lai nepaklausīgu pārmācītu un vestu pie sirds satriekšanas (..).”*<sup>88</sup>

<sup>85</sup> *Goreigais banditisms*, [skatīts 25.04.2016]. Pieejams tiešsaistē:

[http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).

<sup>86</sup> Fraņces Trasuns, „Goreigais banditisms”. // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un tragiskais noslēgums*, sast. Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 134.

<sup>87</sup> *Ibid.*, 129.

<sup>88</sup> A.Springoviča gana raksts par ekskomuniku.//Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633, apraksts 1, lieta 7.

Pēc šī raksta nolasīšanas, visās Latvijas baznīcās, Fr.Trasunam tiek dots vēl īss laiks, tas ir, divdesmit dienas, lai atvainotos un publiskā veidā (ar rakstu avīzē) apliecinātu to, ka viņš ir vainīgs. Šāda rīcība no Fr.Trasuna neseko.

A.Springovičs parakstīja gana rakstu datētu ar 1925. gada 8. septembri un 19. Septembrī - nedēļu pirms 2.Saeimas vēlēšanām, tas tika publicēts avīzē „Latgolas Vārds”<sup>89</sup> (Pielikums Nr.3).

Gala lēmums tika pasludināts, un Francis Trasuns saņēma *ekskomunikāciju* no Katoļu Baznīcas ar visām no tās izrietošajām juridiskajām sekām. Sekojošais citāts sniedz ieskatu arhibīskapa A.Springoviča gana raksta tekstā, tam laikam atbilstošajā oriģinālajā latviešu valodas rakstībā.

*„Tātad, Mūsu mīļā katoļu tauta, Roma ir runājusi (..). No šīs dienas nokļūdušais garīdznieks Francis Trasuns, ir izslēgts no katoļu Baznīcas locekļu garīgas kopības. Viņš nevar vairs mantot no Baznīcas publiskam lūgšanām, aizlūgumiem, ceremonijām, atļaidām. Viņam nav brīv būt baznīcā pa dievkalpošanas laiku, vai citādi kā ņemt dalību baznīcas dievkalpošanā, izņemot Dieva vārdu noklausīšanos mācības laika u.t.t. viņam ir arī aizliegts iet pie svētiem sakramentiem, saņemt un dalīt baznīcas svētību vai sakramentālijas. Viņam tiek atņemti visi baznīcas amati, uzdevumi, tituli vai goda nosaukumi un visu citu līdz šim iegūtu priekšrocību lietošanas tiesības, un viņš nevar vairs tādus arī iegūt, baznīcas tiesās viņš nevar ņemt dalību, izņemot tikai tos gadījumus, kādus pielaiž kanoniskie likumi. Un, ja viņš, lai Dievs nedod, mirst savā sirds nocietinājumā un pirms nāves neatgriežas, viņu nedrīkst glabāt uz svētītiem kapiem. Tādas ir šīs izslēgšanas juridiskas sekas, līdz kamēr viņš neatjēdzas no sātana valgiem, neatzīst savu vainu un viņu nenožēlo, izdarītos ļaunumus neizlabo un neatsauc un galīgi neatgriežas Baznīcas paklausībā un vienībā ko lai Dievs drīzāk dod!”<sup>90</sup>(visu „Gana rakstu” skatīt pielikumā Nr. 3).*

Vēstures Arhīvā ir atrodami vairāki eksemplāri no *ekskomunikas* raksta gan latviešu, latgaliešu valodās, gan lietuviešu, arī vācu valodās, tai skaitā ir redzami arhibīskapa Rokrakstā veiktie uzmetumi.

Abi konflikta „spēlētāji “ bija pietiekami nelokāmi savā nostājā, līdz ar to dialogs nebija iespējams.

<sup>89</sup> Pēteris Zeile, “Francis Trasuns – Politikis un Valstsvīrs”//Francis Trasuns. Dzīve un Darbi, III sējums, 34.

<sup>90</sup> A.Springoviča gana raksts par ekskomuniku. //Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633, apraksts 1, lieta 7.

Bet atšķirīgā lieta ir tā, ka Francis Trasuns paturēja savas ambīcijas godīguma dēļ, godīgā darba pret Latvijas tautu. Viņš prata atšķirt vienu lietu no otras, kādā brīdī viņš bija Francis Trasuns Baznīcai, un kad viņš bija Francis Trasuns visai Latvijas tautai.

Viņa taisnā, kā ar „nazi novilkta robežlīnija” starp Saeimu, tautu, Latviju un Katoļu Baznīcu bija Franča Trasuna dramatisms, jo tieši šo robežlīniju neievēroja A.Springovičs, regulāri mēģinādams viņu ietekmēt.

Kaut daudzējādā ziņā, kā minēja kādā sarunā kardināls J.Pujats, A. Springovičs tiek noraksturots kā ticīgs un dievbijīgs cilvēks, šajā situācijā viņa spēcīgais raksturs izpaudās savas varas pārākumā un nostiprināšanā. Skaidri zinot Fr.Trasuna bezkompromisa nostāju, viņš tomēr mēģināja priesteri „liekt”.

A.Springovičs gaidīja Fr.Trasuna „atgriešanos” līdz pēdējam brīdim, jo pretējā gadījumā viņam nebūtu dots tik daudz laika no *suspensas* līdz *ekskomunikācijai*. Un šai gadījumā A.Springovičs ambiciozi paturēja savas varas pozīcijas un gāja līdz galam. Viņa atkāpšanās no pieņemtajiem mēriem Fr.Trasunam būtu graužoša Katoļu Baznīcas disciplīnai.

Viņš šo stingrību pret Fr.Trasunu gana rakstā skaidro, kā vēlmi, lai noklīdušais priesteris atgriežas.

*“(..) lai viņu spiestu uz atgriešanos un savu svētu pienākumu pildīšanu, bijām jau agrāk viņu atšķīrusi no altāra, un aizlieguši viņam noturēt dievkalpošanu. Viņš ne tikai neizrādīja ne mazākās labošanās, bet savā aklā pārgalvībā mina kājām ne tik vien sava Arķibīskapa, bet arī sv.Tēva Delegāta un pat paša sv. Krēsla autoritāti.”<sup>91</sup>*

---

<sup>91</sup> A.Springoviča gana raksts par ekskomuniku.// Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633, apraksts 1, lieta 7.

### 3. EKSKOMUNIKU APLIECINOŠIE DOKUMENTI

Darba trešajā daļā tiks apsekoti pieejamie dokumenti, kas apliecina Franča Trasuna *ekskomunikāciju*, vienlīdz arī to, kādi ir bijuši patiesie iemesli garīdznieka izslēgšanai no Baznīcas. Tiks ņemti vērā gan primārie, gan sekundārie avoti.

Apsekojot oriģināldokumentus Valsts Vēstures un Rīgas Metropolijas Romas Katoļu Kūrijas arhīvos, jāsaka, ka kādas būtiskākās sarakstes par *ekskomunikācijas* procesa gaitu kopumā ir visai skopas. Kā jau darba sākumā tika minēts, ka daļa šo vēsturiski svarīgo dokumentu ir gājuši bojā padomju gados, vai arī tikuši iznīcināti. Daudzviet tās ir kopijas no oriģināliem.

Valsts Vēstures arhīva 633. fondā ir atrodami dažādi A.Springoviča rīkojumi. Dažāda informācija no Iekšlietu ministrijas par apbalvojumiem, kas tika piešķirti katoļu priesteriem. Naudas izlietojumu atskaites par valsts naudu, dažādas baznīcu celtniecības lietas u.tml..

Faktiski, viens no dokumentiem, kas, ir plaši pārstāvēts abos arhīvos, tas ir A.Springoviča gana raksts par F.Trasuna *ekskomunikāciju*<sup>92</sup>, ko viņš tika adresējis katoļu draudzēm Latvijā. Šis dokuments tiks analizēts vēlāk kādā no apakšnodaļām.

Papildus informāciju var gūt no nelielās vēstuļu apmaiņas Rīgas Kūrijas kancelejai ar Romu, ar Vatikāna Kongregācijām. Tā ir 90. gadu sarakste jau pēc Fr.Trasuna nāves, un runa bija par viņa rehabilitāciju, ko Roma tika apstiprinājusi, pēc vēl vienas rūpīgas šīs lietas izpētes, un pamatojoties uz tur jauniegūtajām ziņām.

Šai situācijā nevar nerunāt par kaut vai īsu rehabilitācijas gaitu, jo, faktiski, šie rehabilitāciju apstiprinošie dokumenti, apstiprina to, ka Francis tika *ekskomunicēts*. Kāpēc gan būtu vajadzīga rehabilitācija cilvēkam, ja viņš iepriekš nebūtu ticis sodīts?

Atrodamas ir arhibīskapa J.Pujata sarakstes ar Vatikāna iecelto nunciiju Baltijas valstīs. J.Pujats tika lūdzis Romas attiecīgajām struktūrām, vēlreiz izskatīt šo Fr.Trasuna lietu, un meklēt, pirms daudziem gadiem izsūtīto un uzskatītu par pazudušo Fr.Trasuna aizstāvības vēstuli pāvestam Pijam XI.<sup>93</sup> Šobrīd Fr.Trasuna vēstules teksts (kopija) latīņu valodā, rakstīta mašīnrakstā, atrodas Rīgas Metropolijas Romas katoļu kūrijas arhīvos. Vēstule tiks skatīta atsevišķi (var skatīt pielikumā Nr.2).

---

<sup>92</sup> A.Springoviča gana raksts par ekskomunikāciju. //Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633, apraksts 1, lieta 7.

<sup>93</sup> Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 161-168.

Protams, svarīgās lietās, informācijas saņēmējs Katoļu Baznīcā ir starpnieks starp lokālo, tas ir, vietējo Katoļu Baznīcu un Romas Svēto Krēslu, un tas ir Apustuliskais vizitators (šodien - Apustuliskais nuncijs). Parasti tas ir bīskaps vai arhibīskaps (kādreiz tika ļoti pievērsta uzmanība tam, lai tas ir itāļu tautības)<sup>94</sup>, kurš, saņem informāciju par to, kas notiek Latvijā (vai kādā citā) Katoļu Baznīcā un nodod ziņas tālāk pāvestam.

Tolaik tas bija arhibīskaps A.Cekīni, kuram Fr.Trasuns tika rakstījis savas lūguma vēstules par aizstāvību<sup>95</sup> no kūrijas izvērstā „garīgā bandītisma”. Kā avoti informē neviens nezina, kāds ir bijis rezultāts šīm vēstulēm. Šīs vēstules nekādos fondos vai arhīvos nav atrodamas.

Ir bijušas atsevišķas personas, kuras ir informējušas Romu par Fr.Trasuna gaitām, par viņa nepaklausību arhibīskapam A.Springovičam. Grāmatu avoti apliecina ziņas, ka arhibīskapam ir bijis labs paziņa grāfs Ledohovskis, kurš bijis jezuītu ordeņa ģenerālis un dzīvojis Romā.<sup>96</sup> Minēta ir arī kāda komponiste Cecīlija Pakalne, kurai esot bijuši paziņas Romā, un tā ir sniegusi ziņas par Fr.Trasunu. Ziņas C.Pakalne tika saņēmusi no priestera B.Kublinska, kurš tolaik strādājis Katoļu Kūrijas struktūrā.<sup>97</sup>

„ (.). Kā informētāju Romā daži priesteri minēja komponisti Cecīliju Pakalni, kurai Romā bijušas kaut kādas paziņas ”.<sup>98</sup>

Ir kāda īpaša grāmata, kas vēl daudz vairāk paspilgtina tā laika notikumus un liek noticēt par šo notikumu patiesumu. Kaut Z.Balevica darbs „*Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē*” ir sarakstīts padomju režīma gados, arī attiecīgi neslēptā naidā pret baznīcu tās dažādākajās izpausmēs, tomēr tā apstiprina katoļu hierarhijas *ekskomunikācijas* īstos iemeslus Fr.Trasuna lietā<sup>99</sup>.

Kāpēc mums ticēt grāmatā sacītajam? Kādā neformālā sarunā, kardināls Jānis Pujats, tika atklājis, ka šīs grāmatas autors ir arhibīskapa A.Springoviča radnieks, kurš ilgu laiku ir bijis tuvu stāvošs arhibīskapam un kūrijas konfidencialām lietām, sarakstēm. Kādā brīdī ir

---

<sup>94</sup> Pāvests - savā ziņā ir Itālijas simbols, kas apstiprināja to, ka Itālija ir visas Pasaules garīgās un laicīgās monarhijas sēdeklis. Tāpēc itāļi ilgstoši turpināja savu tradīciju, līdz kamēr pēc 455 gadiem (no 1523.gada Adriāna VI Pontifikāta laika, kas bija flāmu tautības) šo tradīciju lauza arhibīskaps Karols Wojtyła no Polijas, pieņemdam Jāņa Pāvila II vārdu. Viņa vēlme ir bijusi nākt klajā ar poļu sv.Staņislava vārdu, taču itāļi uzstāja vismaz tādā veidā turpināt itālisko tradīciju.

<sup>95</sup> Francis Trasuns, “Franča Trasuna vēstule pāvestam” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 142.

<sup>96</sup> *Ibid.*, 74.

<sup>97</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrija, 2001), 126.

<sup>98</sup> *Ibid.*, 126.

<sup>99</sup> Z.Balevics ir bijis A.Springoviča māsas dēls, kuru, faktiski, pēc māsas nāves A.Springovičs ir uzaudzinājis.

notikusi informācijas „noplūde”. Acīmredzot balstoties uz šo nepatīkamo incidentu, Latvijas Valsts Vēstures arhīva 633.fondā, tika atrasts A.Springoviča dots stingrs rīkojums par to, lai kūrījas dokumenti, grāmatas bez viņa ziņas nevienam netiktu izdoti.<sup>100</sup>

Visai pilnīgu kontekstu atklāj ārzemju tautiešu liecības, kuri ir, vai nu pazinuši Fr.Trasunu personīgi, vai viņu vecāki atceras šo notikumu. Daudzu personu rakstiskās liecības tika apkopotas vienā grāmatā.<sup>101</sup> Jāpiezīmē kāda interesanta lieta, ka Fr.Trasuna lieta iesāka savu gaitu 1981. gada kongresā Mineapolē, kad tika iesniegta Jāņa Klīdzēja vēstule ALKA'S<sup>102</sup> kongresam par to, lai rehabilitētu Franci Trasunu.

Vēstule kongresā netika izskatīta. P.Zalāne tika liecinājusi, ka arī tur bija izdarīts spiediens no kādu garīdznieku puses<sup>103</sup>, lai šo lietu neceltu gaismā. Var pieņemt, ka tie varētu būt bijuši „J.Rancāna līnijas” piekritēji. Bīskapa J.Rancāna, kurš tika pielicis arī savu roku šai stāstā. Viņš jau bija emigrējis uz ASV. L.Latkovskis apraksta gadījumu, kad cienījamais bīskaps, vēlēdamies mainīt redaktoru žurnālam „Dzimtines Bolss” pr.K.Vilni un tas nepaklausījās, tam tika sacījis:

„(..) par napaklauseibu izslēdžu nu katōļu Bazneicas F.Trasunu, izslēgšu arī tevi!”<sup>104</sup>

Starp Rīgas Katoļu Kūrījas arhīva materiāliem tika atrastas garīdznieku sarakstes, kurās daudz vārdu tika pārmīts par to, vai Fr.Trasuns ir taisnīgi, vai netaisnīgi sodīts. Visai šai Fr.Trasuna lietai tika piešķirta slepenība. Par to runāja visi garīdznieki, bet ne publiski. Acīmredzot nojaušot, kādas varētu būt sekas.

No Latvijas puses Fr.Trasuna rehabilitāciju iekustināja Rīgas Garīgā semināra profesors H.Trūps, ko tālāk pārņēma tolaik vēl arhibīskaps J.Pujats. Viņš veica saraksti ar Romu, kuras rezultātā tauta beidzot sagaidīja, ka taisnība uzvar un *Latgales Prometejs*<sup>105</sup> tiek rehabilitēts.

Tātad šobrīd pētnieku rīcībā ir sekojoši dokumenti, kuri var tikt uzskatīti par pamatu Fr.Trasuna *ekskomunikācijas* politiskās motivācijas apstiprināšanai, un tie ir :

---

<sup>100</sup> Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633.

<sup>101</sup> Jānis Šķirmants, sast., *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums* (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999).

<sup>102</sup> ALKA - Amerikas Latviešu Katoļu Apvienība.

<sup>103</sup> Paulīne Zalāne, *Atmiņas par Franci Trasunu*, audio liecība, 2016.

<sup>104</sup> Leonards Latkovskis, “Bazneickunga Fraņča Trasuna dzeive un dorbi” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 74.

<sup>105</sup> Tā tiek iedēvēts Francis Trasuns par viņa dedzību un nelokāmību, kā arī par viņa ielaušanos demokrātijas laukā. Arī par viņa centieniem paveidot iesīkstējušo kundzisko katoļu baznīcas struktūru un domāšanas veidu.

1. A.Springoviča gana raksts par Fr.Trasuna *ekskomunikāciju*, datēts 1925. gada 8. septembrī Aglonā;<sup>106</sup>
2. Fr.Trasuna aizstāvības vēstule, ko viņš tika sūtījis Romas pāvestam, datēta ar 1926. gada 20. janvāri;<sup>107</sup>
3. J.Pujata *Petīcija* Svētajam Krēslam par priesteru Fr.Trasuna rehabilitāciju, 1995. gada 21. martā;<sup>108</sup>
4. Vēstule no Vatikāna Valsts sekretariāta Apustuliskajam nuncijs mons. Justo Mullor Garcia, kuras saturā tiek teikts, ka arhibīskaps J.Pujats lūdza atrast Fr.Trasuna sūtīto vēstuli Romai.<sup>109</sup> Vēstules Nr. 362.773, 1995. gada 10. janvārī;
5. Atbildes vēstule Starptautisko darījumu atbildīgajam Mons. Giovanni Battista Re no Vatikāna Valsts slepenā arhīva, 1995. gada 4.janvārī, Protokols nr. 26.475 par to, ka tiek atrasta Fr.Trasuna vēstule;<sup>110</sup>
6. Atbildes vēstule Starptautisko darījumu atbildīgajam Mons. Giovanni Battista Re no Vatikāna Valsts slepenā arhīva par to, ka ar Fr.Trasuna nāvi *ekskomunika* izbeidzas un Svētajam Krēslam nav jādod nekāds apliecinājums par to.<sup>111</sup> Lūdz, lai par to tiktu informēts arhibīskaps J.Pujats;
7. Atsaucoties uz J.Pujata *Petīciju*, kas tika sūtīta Svētajam Tēvam (tiek saprasts arī zem vārda *Svētais Krēsls*), Kongregācijas *Pro Clero* rehabilitācijas raksts Francim Trasunam, protokols nr. 98001849, Roma, 1998. gada 18. augusts.<sup>112</sup> Roma atzīst, ka piesūtītie fakti par garīdznieku Fr. Trasunu ir politiska rakstura.

---

<sup>106</sup> Mihails Sivickis, *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 157-160.

<sup>107</sup> Ibid., 161-168.

<sup>108</sup> Ibid., 171-172.

<sup>109</sup> Ibid., 169.

<sup>110</sup> Ibid., 170.

<sup>111</sup> Ibid.,173.

<sup>112</sup> Ibid.,174.

### 3.1. Arhibīskapa A.Springoviča gana raksts, subjektīvie un politiskie motīvi

A.Springoviča Aglonā rakstītais gana raksts bija datēts ar 1925. gada 8. septembri, Protokola nr. 1625<sup>113</sup>, un tas tika izsūtīts visām katoļu draudzēm. Tajā bija paziņots lēmums, ka garīdznieks Fr.Trasuns tiek izslēgts no Katoļu Baznīcas, ar visām no tās izrietošajām juridiskajām sekām, paskaidrojot arī viņa izdarītos pārkāpumus. Draudžu prāvestiem arhibīskapa raksts bija jānolasa nākamajā svētdienā pēc tā saņemšanas.

Valsts vēstures arhīva 633. fonds uzrāda, ka arhibīskaps šo gana raksta melnrakstus, bija rakstījis un koriģējis neskaitāmas reizes, pārdomādams un svītrodams teikumus, ar domu, ka to lasīs ticīgā tauta.

Lai būtu korekti, jāprecizē, ka Gana rakstu tika rakstījis kūrijas palīgbīskaps J.Rancāns, bet arhibīskaps A.Springovičs to rediģēja, meklēdams tādus variantus, lai tauta, lasot, nespētu pateikt, ka te lūk, vienam garīdzniekam ir *ekskomunikācija*, bet citiem par to pašu ir daudz „vieglāks” sods.

*„(..) un baidīdamies, ka tā var prasīt, lai ar vienādu mēru tiktu mēroti visi „vieni otri” garīdznieki, kas nav turējuši par vajadzīgu ievērot celibātu u.t.t.”.*<sup>114</sup>

A.Springovičs tika svītrojis melnrakstā tādus apzīmējumus kā „noklīdušais, atkritējs, dumpīgais”, jo ticīgajiem nebija jāzina, ka Fr.Trasuna *ekskomunikas* galvenais iemesls bija bailes no atklāta garīdznieku dumpja”.<sup>115</sup>

Šajā arhibīskapa rakstā<sup>116</sup> ir vēl dažas nianšes, pie kurām ir būtiski apstāties un kas var būt par tiešu norādījumu „politiskajām spēlēm”. Gana rakstā tika pateikts:

*„Tātad ne aiz kādiem laicīgiem vai politiskiem nolūkiem, bet vienīgi tikai meklēdami noklīdušais garīdznieka atgriešanos un stingri pildīdami mums no sv.Krēsla doto rīkojumu, ar šo Mēs pasludinām sekošu sv.Koncila kongregācijas Romā doto ekskomunikas dekrētu pret baznīckungu Franci Trasunu.”*<sup>117</sup>

Rodas jautājums, kāpēc gan A.Springovičs tekstā bija ietvēris „Tātad ne aiz kādiem laicīgiem vai politiskiem nolūkiem (..)”. Kāpēc tik ļoti tas tiek uzsvērts?! Acīmredzot ir kāds

<sup>113</sup> A.Springoviča gana raksts par ekskomuniku. //Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633, apraksts 1, lieta 7.

<sup>114</sup> Z.Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne 1978), 136.

<sup>115</sup> Ibid.,136.

<sup>116</sup> Pilnu tekstu lasīt pielikumā Nr.3.

<sup>117</sup> A.Springoviča gana raksts par ekskomuniku. //Latvijas Valsts Vēstures arhīvs, fonds 633, apraksts 1, lieta 7.

īemesls „justies vainīgam” par šo gala lēmumu. Tekstā šī frāze izskan kā arhibīskapa attaisnošanās.

A.Springovičs zināja, ka sabiedrībā valdīja tāds uzskats, ka kūrījas vadība vēlas tikt no kašķīgā priestera vaļā.<sup>118</sup> Un, ka tam par pamatu bija viņa politiskā rosība, kas oponēja daudzkārt A.Springoviča politiskajam redzējumam.

1925. gada 16. septembrī avīzē „Zemnika bolss” tiek publicēta garīdznīeku protesta vēstule.

*„Ka bz. Trasuns navar pikryst arciveiskupa politikai, tys ir saprutams. Jo arciveiskupa politika ir tik šaurenia, tod jis lai nataisa demagoģijas un lai dud vali srōdot tim, kas vairok prūt politikā.”<sup>119</sup>*

Ar šo tiek jau saprasts, ka Franča Trasuna kapacitāte un talants politikā aizēno to, kā dara un rīkojas arhibīskaps.

Tāpat šeit:

*„Un del suspensas jius aizvinam atrassit imesli, kam bz. Trasuns staigoj uz Saeimu bez sutanas, kam uzstōdeja sovu kandidatūru uz Saeimu un t.t.”<sup>120</sup>*

Ar šo tiek pateikts, ka tiek meklēts vienkārši īemesls, lai Fr.Trasunam kaitētu.

Šīs baznīckungu protesta vēstules beigās bija lasāma redakcijas piezīme, ka garīdznīeku vārdus nedrīkst minēt, lai tos pasargātu no *suspensām*, pārcelšanās, atcelšanās no amatiem un cita veida soda sankcijām, ko varētu izsaukt šī aizstāvības vēstule Fr.Trasunam.<sup>121</sup>

Otrā lieta, kas šķiet, analizēšanas vērtā, ir arhibīskapa gana raksta datējums un paziņošanas datums draudžu priesteriem.

Būtiski šai lietā ir tas, ka no Romas saņemtais Dekrēts par Fr.Trasuna izslēgšanu no Katoļu Baznīcas tiek datēts ar 1925. gada 21. jūliju, bet arhibīskaps A.Springovičs savu gana rakstu, iekļaujot, tajā Sv. Krēsla lēmumu, datē ar 1925. gada 8. septembri. Tātad oficiāli gana

---

<sup>118</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>119</sup> *Bazneickungu protests*. [skatīts 25.04.2016], pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index).

<sup>120</sup> Ibid.

<sup>121</sup> Ibid.

raksts nonāk pie draudžu prāvestiem vēl vēlāk. Oficiāli minētais gana raksta nolasīšanas datums ir 1925. gada 20. septembris.<sup>122</sup>

Sarunā ar tagadējo garīdzniecību tika noskaidrots, ka, saņemot, tāda veida paziņojumu no Romas, bīskapam tas *nekavējoties* bija jāpaziņo priesteriem un visai ticīgai tautai. Bet laiks no Romas Dekrēta saņemšanas brīža līdz publiskai paziņošanai draudzēs ir gandrīz nepilni divi mēneši.

Var tikt pieņemts, ka pāiet kāds laiks, lai no Romas sūtītā vēstule nonāktu Latvijā. Objektīvi nevaram pateikt iemeslus, kāpēc gan A.Springovičs bija vilcinājies ar gana raksta paziņošanu, tomēr gandrīz lielākā daļa no avotiem min faktu, ka A.Springovičs to darīja apzināti<sup>123</sup>, lai Fr.Trasuna partija 2. Saeimas vēlēšanās neiegūtu balsu vairākumu. Ka ar Trasuna *ekskomunikāciju* Katoļu Baznīcā tiks sašķobīta viņa - kā politiskā līdera reputācija, viņa ietekme uz sabiedrības masām. Gana rakstu izziņoja, kad līdz Saeimas vēlēšanām bija palikušas tikai divas nedēļas.<sup>124</sup>

Faktiski arhibīskaps panāca pretējo rezultātu. Otrās Saeimas vēlēšanās Fr.Trasuns ieguva 11 983 pierakstījumus, no tiem Latgalē vien 10 776, kur tādi politiķi kā J.Čakste (5524), K.Ulmanis (4407), bīskaps J.Rancāns (4265) saņēma daudz mazāk pierakstījumu.<sup>125</sup>

1925. gada vēlēšanu statistikā atzīmēts, ka:

*„Trasuns ir populārākais valsts vīrs visā valstī. Trasunu savās listēs bija pierakstījuši gan labā, gan kreisā virziena balsotāji, kā arī cittautieši, gan krievi, gan poļi”*.<sup>126</sup>

Kā Z.Balevics, arhibīskapa A.Springoviča radnieks, min, ka:

*„ Arhibīskapu A.Springoviču kaitināja tas, ka Latvijas politiskajā dzīvē katoļu politiku gan tās piekritēji, gan arī pretinieki identificēja ar F.Trasuna vārdu [...].Upurējot Trasunu, A. Springovičs cerēja „šķīstīt” Rīgas arhidiecēzi Vatikāna acīs: veco „nacionālistu” patriarhu, visneiecietīgāko muižniecības un pārpoļošanas pretinieku [...] varēja pārvērst par vienīgo grēkāzi.”*<sup>127</sup>

---

<sup>122</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 116.

<sup>123</sup> Z. Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne 1987), 134.

<sup>124</sup> Pēteris Zeile, “Francis Trasuns – Politikis un Valstsvīrs” // *Francis Trasuns. Dzīve un darbi*. 3, sēj. (Rēzekne: Latgales kultūras centra izdevniecība, 1997), 34.

<sup>125</sup> Z.Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne 1978), 138.

<sup>126</sup> *Ibid.*, 138.

<sup>127</sup> *Ibid.*, 126.

Galvenais noziegums, ko piešķīra, Fr.Trasunam bija „politiska” nodevība. Roma tika informēta visos sīkumos par to, ka Fr.Trasuns atklāti tika runājis no Saeimas tribīnēm un presē, pretēji Vatikāna politikai, tā kā līdz ar to tika skarts „Svētais Krēsls”.<sup>128</sup>

„ (...) *Trasuns ar faktiem bija pierādījis, ka Rīgas kūrījas, maigi izsakoties, rezervētā nostāja pret agrārreformu, atlīdzības prasīšanu muižniekiem, kā arī politiskā orientācija uz Latgales iekļaušanu katoliskās Polijas sastāvā un sakarā ar to realizētā katoļu pārpoļošana bija oficiālā Vatikāna politika, kuru diktēja pāvesta diplomāts - apustuliskais vizitators Baltijas valstīs A.Cekini*”.<sup>129</sup>

### 3.2. Fr. Trasuna aizstāvēšanās un vēstule Romas pāvestam

Neviens avots mums nesniedz informāciju par to, kāpēc Francis Trasuns tik ilgi vilcinājās un vēstuli pāvestam uzrakstīja tikai pēc pusotra gada, pēc *ekskomunikas* raksta iznākšanas. Jau tad, kad viņš tika suspendēts 1924. gada 3. februārī<sup>130</sup>, garīdznieks būtu varējis vērsties dažādās struktūrās, lai saņemtu aizstāvību.

Taču ir iespējams pieņēmums, ka, zinot arhibīskapa sakarus un viņa ietekmju sfēras, Fr.Trasuns tāpat nebūtu panācis taisnību. Šajā gadījumā viņam nebūtu līdzējis arī statuss Saeimā, jo šajā situācijā Fr.Trasuns bija garīdznieks, un atkarīgs tikai un vienīgi no sava tiešā priekšnieka - Katoļu Baznīcas vadītāja A.Springoviča.

Vienīgais izskaidrojums, kas būtu loģisks, kā to min tagadējais sv. Marijas Magdalēnas draudzes bīskaps *emeritus*<sup>131</sup> J.Cakuls ir, ka Fr.Trasuns bija erudīts, pieredzes bagāts garīdznieks un apzinājās savas spējas un talantus. Viņš saprata, cik daudz tika paveicis Katoļu Baznīcas labā un, savā ziņā, garīdznieks neticēja, ka arhibīskaps varētu tādā veidā viņu sodīt.

Arī apgalvojums, ko izteikusi Paulīne Zalāne, ir vērā ņemams:

„*Viņu bija viegli satriekt arī tāpēc, ka viņš vēl arvien ticēja cilvēku godīgumam*(..).”<sup>132</sup>

---

<sup>128</sup> Z.Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne 1978), 132.

<sup>129</sup> Ibid., 132.

<sup>130</sup> Jānis Cakuls, *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts* (Rīga: Rīgas Metropolijas kūrīja, 2001), 125.

<sup>131</sup> Paskaidrojums: Katoļu Baznīcā bīskaps pēc 75 gadiem var lūgt atļauju pāvestam doties pensijā. *Emeritus* nozīme - pensionēts.

<sup>132</sup> Paulīne Zalāne, “Franča Trasuna idejiskā nozīme”// *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 96.

Nevar tikt apgalvots, ka Fr.Trasuns nav vērsies pēc tiesas un taisnības. Kad kūrijas ļaudis, priesteri Kublinskis, Tumāns, Kārkle, Vaikulis, Velkme, Vasiļevskis, Pastors dažādās laikraksta slejās viņu ķengāja arhibīskapa izdodamajā avīzē „Latgolas vārds”, tad Fr.Trasuns vairākkārtīgi tika sūtījis vēstules arhibīskapam, lai tas viņu pasargātu no goda apgānīšanas un sauktu pie atbildības šos garīdzniekus pēc 2355. kanona.<sup>133</sup>

Uz neskaitāmiem lūgumiem, Fr.Trasuns nesaņēma nekādu atbildi. Viņam pat nācās vērsties pie arhibīskapa ar laikraksta „Zemņika bolss” starpniecību, publiski jautājot, pēc kādiem dokumentiem un lieciniekiem var tikt pierādīts, ka viņš dzīvojot konkubinātā.

Pēc *ekskomunikas* raksta nolasīšanas Katoļu Baznīcā, Fr.Trasuna prasība A.Springovičam pēc Romas Dekrēta un *ekskomunikas* noraksta, tika noraidīta.<sup>134</sup>

*„Bet arhibīskaps 22. oktobrī man atbildēja, ka pēc Kanonisko Tiesību Kodeksa 1718. Kanona, viņš neredzot nekādu nepieciešamību - sūtīt man kongregācijas dekrēta un ekskomunikācijas akta norakstu.”*<sup>135</sup>

Kā jau iepriekš tika minēts, ka Fr.Trasuns tika vērsies arī pēc aizstāvības pie apustuliskā vizitatora A.Cekini jau 1923. un 1924. gadā, taču, kas šai lietā ticis darīts nevienam nebija zināms.<sup>136</sup> Pārlapojot arhīva dokumentus, šīs vēstules netika atrastas.

Apjomīgu informāciju sevī ietver Fr.Trasuna 1926. gada 20. janvārī rakstītā vēstule uz Romu Svētajam Tēvam (Pielikums Nr.2). Faktiski tajā tiek ietverts viss, ko Fr.Trasuns bija darījis Katoļu Baznīcas labā, ko darba ziņā aizrādījis kūrijas sekretariātam, daudzas lietas arī arhibīskapam.

No vēstules satura var jau noprast, kāpēc katoļu hierarhijas augšām personīgi nepatika Fr.Trasuna darbība. Pieslienoties, un, atbalstot poļu muižniecības tendences, vadības vīri nošķīrās no tautas un labprāt biedrojās ar varenajiem un bagātajiem, lai tādējādi radītu šo ekskluzivitāti. Bet Fr.Trasuna politika bijusi vienmēr uzlabot tautas dzīvi, pietuvināt ļaudis Baznīcai, izlīdzināt šķiru netaisnību. Arī, praktiski norādīdams, uz lietām, kas varētu uzlabot Katoļu Kūrijas darbu. Arī veicināt to, lai arhibīskaps būtu pieejams priesteriem.

Pētot Vatikāna arhīva vēstules, saistībā ar Fr.Trasuna lietu, apliecinājums ir, ka viņa rakstītā aizstāvības vēstule līdz pāvestam, viņa dzīves laikā, tā arī nenonāca. Ir iespējami, bet tas būtu tikai minējums par to, ka par cik Fr.Trasuns, netika iemantojis Apustuliskā vizitatora

---

<sup>133</sup> Francis Trasuns, “Franča Trasuna vēstule Romas pāvestam” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 139.

<sup>134</sup> Ibid., 142.

<sup>135</sup> Ibid., 142.

<sup>136</sup> Ibid., 142.

A.Cekini, atbalstu, jo, savā ziņā, bija noziedzies pret Vatikāna politiku, varētu būt, ka garīdznieka vēstule Romā iegūla dokumentu plauktos, un tā šī lieta netika ne skatīta, ne arī risināta.

Vēstule bija nozudusi ilgu laiku. Tās īstie meklējumi sākās tikai tad, kad toreizējais arhibīskaps (tagad V.Em.kardināls *emeritus*) J.Pujats iesāka Fr.Trasuna lietas rehabilitāciju. Pēc J.Pujata lūguma, tika iesākti vēstules meklējumi, pirmā meklēšana bija palikusi bez izmaiņām, bet pēc uzstājīgiem lūgumiem un padziļinātas meklēšanas, rezultāts bija ar panākumiem.

Vatikāna Valsts sekretariāts 1995. gada 10. janvārī tika sūtījis vēstuli, Protokola nr. 362.773 Nuncijam Baltijas Valstīs Mons. Justo Mullor Garcia (nuncijs sēdeklis ir Viļņā), kuras saturā tika teikts, ka Fr.Trasuna atrastā vēstule pirmāk tika sūtīta *Svētajai Austrumlietu Kongregācijai*. Tad tā tika novirzīta, vispirms *Ārkārtas Ekleziastisko Lietu sv. Kongregācijā*, sekojoši 1926. gada 17. martā, vēstule nonāca *Sv.Koncila Kongregācijas pārziņā*.<sup>137</sup>

Kāds Vatikāna darbinieks Isoli kungs, Fr.Trasuna vēstuli bija atradis *Sv.Klēra Kongregācijas* arhīvos, kur tika glabāta daļa no Koncila arhīva materiāliem. To atrada aploksnē ar nosaukumu „*S.C. Conc., Positiones, Martii 1926, Q-Z*, lieta „*Rigen*”. Pie lietas „Novērojumi”, bija atzīme ar romiešu ciparu „II”. Neviens nespēja sniegt izskaidrojošu atbildi, ko tas varētu nozīmēt.<sup>138</sup>

Tātad sekojoši, šī vēstule „iegūla” Vatikāna dokumentu plauktos un šī lieta tālāk nebija izskatīta. Tas nozīmē, ka garīdzniekam Fr.Trasunam netika dota pat ne mazākā iespēja sevi aizstāvēt, nebija pat vismazāko cerību, ka rezultāts vēl varētu būt viņam labvēlīgs.

Arī pats Fr.Trasuns bija izteicies:

„*Es esmu pazudināts bez tiesas un bez aizstāvēšanās iespējas.*”<sup>139</sup>

### 3.3. Pēcekskomunikas sekas Katoļu Baznīcā

Pēc visām šīm intrigām un smagā trieciena ar *ekskomuniku*, Fr.Trasuns, 1926. gada pavasarī mirst ar sirdstrieku.

---

<sup>137</sup> Mihails Sivickis. *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns* (Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012), 169.

<sup>138</sup> *Ibid.*, 170.

<sup>139</sup> Jānis Šķirmants, “Francis Trasuns un viņa traģiskais liktenis” // *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast.Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 107.

„Svētā „māte baznīca” savu bija panākusi: garīdznieks, kurš negribēja būt bīskapa rokās kā vasks, bija iznīcināts”.<sup>140</sup>

Nenoliedzami Francis Trasuns tika mīļots un labi ieredzēts savā tautā, un vēsts par šādu izrēķināšanos tika radījies neizpratni, sāpes un skumjas.

Tauta Fr. Trasunu uzskatīja, kā mocekli, kurš netaisni un cietsirdīgi ticis notiesāts.<sup>141</sup>

Fr. Trasuna nāve radīja katoļu aprindās šķelšanos. Par cik Francis Trasuns savā laikā tika piesaistījis lielu daļu tā laika inteligences, kuriem bija tuvas viņa progresīvās idejas, skaidrā „Trasuna līnija”, redzēdami šo viduslaiku tumsonību no garīgo vadītāju puses, tie vienkārši atstāja Katoļu Baznīcu.

Zīmīgi, kā apraksta radušos situāciju *Dzīves un darbu I. sējumā*, ka Fr. Trasuns ar savu pēkšņo nāvi pārsteidza visus:

„Tieši viņa nāvi varbūt nebija vēlējušies arī viņa apkarotāji, jo gaidīja vecā vīra liekšanos, padošanos, nožēlošanu(..)”.<sup>142</sup>

Kā apliecina Z. Balevica materiāli, ka daudzus gadus vēlāk, pēc izrēķināšanās ar Franci Trasunu, aptuveni piecdesmito gadu vidū, arhibīskaps A. Springovičs, sirdsapziņas mocīts, bieži tika pieminējis priesteri, kā viņš elastīgi un prasmīgi apkarojis komunistus! Un ka viņa vienīgā nelaime esot bijusi lepība un nepakļāvība.<sup>143</sup>

Daļa garīdznieku bija nostājusies opozīcijā pret arhibīskapu, tas ir, Fr. Trasuna pusē, un, apliecinādami viņam, savas simpātijas ar kādu vēstuli, ko tika parakstījuši 22 garīdznieki, tomēr ar lūgumu neizpaust to vārdus, lai tādējādi neiekļūtu arhibīskapa nežēlastībā.<sup>144</sup>

Tādā veidā apliecinot to, ka tiem vēl ir bailes no sava garīgā vadītāja. Arhibīskaps tika pielietojis varas un terora metodes pret saviem priesteriem, lai viņus turētu disciplīnā un paklausībā.

Bija brīži, kad priesteru pašapziņa cēlās, un garīdznieki vairs nevēlējās mīdīt kājām savu cilvēcisko cieņu. Ar *ekskomuniku* nevienu vairs nespēja iebaidīt.<sup>145</sup> Padotie paši viņam tika piedraudējuši ar aiziešanu no garīgās kārtas un Katoļu Baznīcas vispār.<sup>146</sup>

---

<sup>140</sup> Z. Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne, 1978), 139.

<sup>141</sup> Leonards Latkovskis, “Fr. Trasuna myuža beigas”// *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast. Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 78.

<sup>142</sup> A. Goba u.c. zin. red., *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*, 1. sēj. (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999), 81.

<sup>143</sup> Z. Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē*. (Rīga: Zinātne, 1978), 139.

<sup>144</sup> Leonards Latkovskis, “F. Trasuna myuža beigas”// *Francis trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*, sast. Jānis Šķirmants (Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999), 78.

Kaut gan daudzi garīdznieki izprata Rīgas bīskapa kūrijas politikas bezperspektivitāti, pieaugošo plaisu starp tautu un baznīcu, taču pēc izrēķināšanās ar Fr.Trasunu atklāts protests vairs nebija iespējams.<sup>147</sup>

Lielākā daļa zināja, ka Katoļu Baznīcas dzīvi Latvijā ietekmē, tā sauktais „melns pāvests” V. Leduhovskis, viņa domu biedri Varšavā, kā arī A.Novickis, ticis saukts par „pelēko eminenci” Rīgas arhibīskapa kūrijā.<sup>148</sup> Un tomēr par visu notiekošo lēmumus pieņēma A.Springovičs.

Daļai garīdzniecības šīs „politiskās spēles” jau bija apnikušas, jo Dievs, ticība un morāle viņiem nespēlēja nekādu lomu. Dekāns J.Grišāns tika teicis šai sakarā:

*„Beigās visa tā nekrietnā politika man apnika līdz beidzamajam. Mūsu latgaliešu inteliģence, „zemes sāls”, tautas vadoņi bija palikuši tikai par „skanošu zvārguli”. Tikuši siltā vietā, pie pilnas bļodas, viņi palika par materiālistiem, egoistiem un gādāja tikai par personīgo vai labu draugu labumu, bet zemnieki kā bija, tā arī palika novārtā.”<sup>149</sup>*

Faktiski Rīgas arhibīskapa kūrija, lielāko daļu pavadīdama „medībās” pēc vēlētāju balsīm, cīņā par savu varas ietekmi uz Valsts struktūrām, savu labumu gūšanā, bija aizmirsusi savu primāro pastorālo misiju, kas tika uzticēta Baznīcai. Nedrīkstam aizmirst arī to, ka visi ieguvumi Katoļu Baznīcai balstījās uz Fr.Trasuna centieniem politikā. Iznīcinot Fr.Trasunu, garīgā priekšniecība, izdabājot Vatikāna politikai, bija parādījusi, kā tiek galā ar nemierniekiem, taču iznīcinājusi savas iespējas - gūt atbalstu tautas masās. Viena no šīm iespējām bija, ko centās ieviest Fr.Trasuns, iznīcināt plaisu starp Baznīcu un tautas masām.

---

<sup>145</sup> Z.Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne, 1978),134.

<sup>146</sup> Ibid., 134.

<sup>147</sup> Ibid., 142.

<sup>148</sup> Ibid., 172.

<sup>149</sup> Ibid.,142.

## NOBEIGUMS UN SECINĀJUMI

Izsekojot un izvērtējot gadījumu ar Fr.Trasunu, kopsavilkumā atbilde ir viennozīmīga, ka izvirzītā tēze ir pamatota - **Fr.Trasuna ekskomunika bija subjektīvu un politisku motīvu iespaidota**. Tas ir bijis iespējams par tik, par cik pieejamie dokumenti ir ļāvuši ielūkoties 20. gadsimta 20. gadu laikposmā.

Pietiktu viena oficiāla apliecinājuma dokumenta, ko devusi Roma, lai to apstiprinātu. 1998. gada 18. augusta vēstulē, prot. nr. 98001849, *Klēra Kongregācijas* sūtītajā rehabilitācijas rakstā Fr.Trasuna lietā, kur vienā no punktiem tika teikts, ka apsūdzības, kas tika piesūtītas Svētajam Krēslam, bija politisku motīvu iespaidotas.

Ir svarīgi piebilst, ka tā ir oficiālā atbilde uz to, kas ticis prasīts Fr.Trasuna lietā Romai, un tas ir - rehabilitēt Fr.Trasunu no šī smagā soda, atceļot viņam piešķirtās apsūdzības, pēc Baznīcas Kanoniem 133 un 136.

Bet pēc pašas būtības jau, Fr.Trasuns ir ticis sodīts, tas ir *ekskomunicēts* par ko citu. Viņa „it kā” pārkāpumi par ko tika kanoniski piesprieda apsūdzība, bija tikai fons patiesajiem cēloņiem. Fr.Trasuns, faktiski, tika *ekskomunicēts* par nepakļāvību un nepaklausību, par dumpi pret garīgo priekšniecību.<sup>150</sup> Kanonu piemērošanai arhibīskapa kūrīja tikai izmantoja dažas veiksmīgas situācijas no Fr.Trasuna ikdienas.

Savos slēdzienos, mēs varam nonākt vēl tālāk, ka arhibīskaps garīdznieku apsūdz tajā, ko pats bija pārkāpis, tas ir, nepaklausībā. A.Springovičs pats nav bijis paklausīgs pāvestam par to, ka Fr.Trasuna *ekskomunikas* raksta nolasīšana tikusi novilcināta.

Tāpat, ja arhibīskaps dod zvērestu Latvijas prezidentam savas kalpošanas sākumā, tad viņš zvēr uzticību Latvijai un Latvijas tautai, taču Katoļu Baznīcas politika netika vērsta uz vienkāršās latviešu tautas interesēm.

Šai visā kontekstā A.Springovičs savu arhibīskapa varu izmantoja kā līdzekli, lai Fr.Trasunu sodītu nevis kā priesteri vai kā politiķi, bet gan kā cilvēku, kurš galvas tiesu bija pārkāpis un apdāvinātāks. Kādēļ gan A.Springovičs bija tik drastisks, attiecībā uz Fr. Trasunu, ir grūti pateikt, jo vēlākajos gados viņš tika paveicis daudz laba un vadījis Katoļu Baznīcu cauri padomju laika gadiem.

---

<sup>150</sup> Z.Balevics, *Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē* (Rīga: Zinātne, 1978), 142.

Var tikt pieņemta varbūtība, ka Fr.Trasuns tik ļoti bija vēlējies kļūt par bīskapu un viņa centieni nevainagojās panākumiem, tas pagāja secen pat divas reizes. Un viņš visādos veidos kritizēja pastāvošo garīgo priekšniecību un vienmēr bija centies uzrādīt labākos rezultātus, kas tādām augstam vīram kā A.Springovičs bija „rīvējis goda kantis”.

Bet tiesa ir arī tā, ka Fr.Trasuns ir bijis nesavtīgs un ļoti daudz strādājis savas tautas labā. Tai laikā, kad garīgā vadība „gozējās” poļu muižniecība aprindās vai nodarbojās ar vēlšanu mandātu „medībām”, Fr.Trasuns jau bija ķēries klāt pie nākamā projekta Saeimā, un vienmēr domājis par to, kā varētu uzlabot latviešu zemnieku situāciju.

Kādā atrastajā sarakstē Rīgas Metropolijas Kūrijas arhīvos, profesors V.Treibšo, tika rakstījis kādā vēstulē citam priesterim, ka, ja jau Fr.Trasuns bija devis priesterisko solījumu, tad kāpēc nepaklausīja savam bīskapam?!<sup>151</sup>

*„Promittis mihi et successoribus meis reverentiam et obedientiam.”*<sup>152</sup>

Uz šo jautājumu Fr.Trasuns bija atbildējis „*Promitto*”<sup>153</sup> Būtu ticis sveikā cauri.

Dažos materiālos tika pavīdējusi doma, ka Fr.Trasuns tikai tāpēc bija izvēlējis garīdznieka amatu, lai varētu būt tuvāk pie tautas. Tolaik tā bija vienīgā iespēja, lai strādātu savas tautas labā un pie tautas izglītošanas. Tad, kādēļ gan, lai viņš to nedarītu!

Arī acīmredzami tā laika Katoļu Baznīcai, arhibīskapa personā, bija ļoti grūti atzīt savas pieļautās kļūdas. Un šis gadījums ir tāds, par kuru joprojām nelabprāt runā.

Savdabīgi ir tas, ka tāpat kā Latgale nenogurstoši jāmēģina rehabilitēt no vēsturiskajiem pāridarījumiem, tāpat arī Fr.Trasuns, kas vēl joprojām paliek „*neērtais*” pat miris būdams.<sup>154</sup>

Un kā izrādās ne tikai Katoļu Baznīca vien cenšas par to nerunāt, bet arī politiķi:

*„Latviešu politiķi, lai saglabātu labas attiecības ar Latvijas katoļu baznīcas vadību un Vatikānu, ar vieglu roku svītvoja no savas valsts vēstures vienu no ievērojamākajiem tās cēlājiem”.*<sup>155</sup>

Fr.Trasuns vēlējās redzēt demokrātisku Baznīcu, kurā nebūtu šīs šķiru cīņas. Garīdznieku nespēja izprast viņa garīgā priekšniecība, viņa jaunās reformatoriskās idejas, tos biedēja. Viņus biedēja „Trasuna dinamisms”, jo tas nozīmēja, pazaudēt savas „ērtības”.

---

<sup>151</sup> A.Springoviča lieta, V.Treibšo vēstule H.Trūpam.// Rīgas Metropolijas Romas Katoļu Kūrijas arhīvs,7.

<sup>152</sup> Ibid.

<sup>153</sup> Apsolu! Autora tulkojums. I.P.

<sup>154</sup> M. Graudiņš, *Aizmirstība - latviska pateicības alga?* [skatīts 09.05.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://valoda.ailab.lv/latval/vispareji/teksti/t15.htm>.

<sup>155</sup> Ibid.

Precīzu formulējumu par Fr.Trasunu tika piezīmējis reliģijas vēstures pētnieks H.Trūps par to, ka Francis Trasuns bija apsteidzis savu laiku un, aktīvi darbojās apstākļos, kad katolicisms Latvijā nebija gatavs tik nopietnām izmaiņām un modernizācijai.

Tātad no šī izriet secinājums, ka Fr.Trasuns savam laikam ir bijis pārāk progresīvs, godīgs, precīzāk sakot, Katoļu Baznīcā šīs progresīvās un reformistiskās idejas nebija vajadzīgas, tai bija bailes no tām. Bailes arī no šī cilvēka, kas šīs izmaiņas veica. Un gala rezultātā Katoļu Baznīcai nācās šo „revolucionāru” noklusināt.

Bet vai tiešām šīs bailes no jaunā un nezināmā bija pārākas par tām bailēm, kas mita šajos Dieva cilvēkos, to sirdsapziņā par izdarīto?! Šis ir vēsturiskais nezināmais, ko neviens mums vairs nepateiks.

Bet!

Stāsts nav tikai par viņiem, bet arī par mums. Stāsts par godīgi padarītu darbu, dotajiem solījumiem, taisnīgumu, godīgumu un izšķiršanos. Par Mīlestību uz savu Tēvu zemi, Baznīcu un cilvēkiem. Un tā nu man nāk prātā Fr.Trasuna reiz teiktais Saeimā<sup>156</sup>: „Mani kungi! Mums reiz jāizšķiras (..).”<sup>157</sup>

---

<sup>156</sup> „Mani kungi! Mums reiz jāizšķiras: vai iet kopā ar barbariem uz Austrumiem jeb ar kultūru uz Rietumiem!”

<sup>157</sup> A.Goba u.c.zin.red., *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*, (Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999), 1:73.

## PATEICĪBAS

Vēlos izteikt lielu pateicību par atbalstu šī bakalaura darba tapšanā:

Mana darba vadītājam priesterim Andrim Priedem, *Dr. hist. Eccl.*, par ieteikumiem un idejām, un veltīto laiku.

Ļ.cien. Paulīnei Zalānes kundzei par atvēlēto laiku sarunai un atmiņām par ALKA'S Kongresa norisi Amerikā.

V. Em. Kardinālam Jānim Pujatam par laiku, ko ziedoja privātām sarunām par Fr.Trasuna rehabilitācijas procesu.

V.E.bīskapam Jānim Cakulam par aizgūtajiem materiāliem, kā arī par privāto laiku sarunām.

Inesei Runcei, LU Filozofijas un socioloģijas institūta vadošai pētniecei par sniegtajiem ierosinājumiem.

Prāv. *emeritus* Mārim Ķirsonam par atbalstu šī darba tapšanas procesā.

Vēlos pateikties visiem LU TF pasniedzējiem un ikvienam no LU personāla par sapratni un izpalīdzību šo gadu garumā.

## BIBLIOGRĀFIJA

### AVOTI

1. Atbildes vēstule Starptautisko darījumu atbildīgajam Mons. Giovanni Battista Re no Vatikāna Valsts slepenā arhīva, 04.01.1995. Protokols nr. 26.475. // *Rīgas Arhidiecēzes Kūrijas Arhīvs: Mape: Francis Trasuns, 2.*
2. Kongregācijas *Pro Clero* rehabilitācijas raksts Francim Trasunam, 18.08.1998. Protokols Nr. 98001849, Roma. // *Rīgas Arhidiecēzes Kūrijas Arhīvs: Mape: Francis Trasuns, 6.*
3. Pujats, P. Petīcija Svētajam Krēslam par priesteru Fr.Trasuna rehabilitāciju, 21.03.1995. // *Rīgas Arhidiecēzes Kūrijas Arhīvs: Mape: Francis Trasuns, 3.*
4. Rīgas Romas Katoļu Kūrijas materiāli. // *Latvijas Valsts Vēstures Arhīvs, 633.fonds.*
5. Sivickis, Mihails. *La scomunica e la riabilitazione del sacerdote Francis Trasuns.* Roma: Pontificia Università Lateranense, 2012.
6. Springovičs, A..Gana raksts par Fr.Trasuna ekskomunikāciju, 08.09.1925. // *Rīgas Arhidiecēzes Kūrijas Arhīvs: Mape: Antonijs Springovičs.*
7. Trasuns, F. Aizstāvības vēstule Romas pāvestam, 20.01.1926. // *Rīgas Arhidiecēzes Kūrijas Arhīvs: Mape: Francis Trasuns, 5.*
8. Vēstule no Vatikāna Valsts sekretariāta Apustuliskajam nuncijs mons. Justo Mullor Garcia, 10.01.1995. Vēstules Nr. 362.773. // *Rīgas Arhidiecēzes Kūrijas Arhīvs: Mape: Francis Trasuns, 1.*

### SEKUNDĀRIE AVOTI

1. Balevics, Z. Katolicisms Latvijas sociālpolitiskajā vēsturē. Rīga: Zinātne, 1978.
2. Budže, Alberts. *Latvijas Katoļu Priesteri.* 2.sēj. Rēzekne: Latgales Kultūras Centra Izdevniecība, 2010.
3. Bruzgule, V. Sast. *Latgaļu literatūras vēsture. Francim Trasunam 125.* Rēzekne: 1989.
4. Cakuls, Jānis. *Latvijas Romas Katoļu Baznīcas Vēstures materiāli: XX gadsimts.* Rīga: Rīgas Metropolijas kūrija, 2001.
5. Cakuls, Jānis. *Latvijas Romas Katoļu priesteri 1918 – 1995. Uzziņas.* Rīga: Rīgas Metropolijas kūrija, 1996.

6. Goba, A., u.c.zin.red. *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*. 1.sēj. Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999.
7. Goba, A., u.c.zin.red. *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*. 2.sēj. Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999.
8. Goba, A., u.c.zin.red. *Francis Trasuns. Dzīve un Darbi*. 3.sēj. Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 1999.
9. Latgolas Pētniecības Institūts. *Acta Latgalica: zinātniski roksti, documenti, apceres*. Rēzekne: 2002, XII.
10. Šķirmants, Jānis, sast. *Francis Trasuns. Viņa darbīgais mūžs un traģiskais noslēgums*. Rēzekne: Latgales Centra Izdevniecība, 1999.
11. Strods, Heinrihs. *Latvijas Katoļu Baznīcas vēsture: 1075-1995*. Rīga: v/u Poligrāfists, 1996.
12. Svilāns, Jānis, un Budže Alberts. *Latvijas Romas Katoļu priesteri*. Rēzekne: Latgales Kultūras Centra Izdevniecība, 2008.
13. Unda, V. red. *Francis Trasuns. Runas*. Rēzekne: Latgales Kultūras Centra izdevniecība, 2014.
14. Vizulis, Izidors. *Latvijas - Vatikāna Diplomātiskās attiecības*. Rīga: Izdevniecība Pajumte, 1996.
15. Zadvinskis, Zigfrīds, red. *Amerikas Latviešu Katoļu Apvienības 50 gadi: 1954 – 2004*. Amerikas Latviešu Katoļu Apvienība, 2004.

#### PERIODIKA

1. Pujāts, J. „Ekskomunika nebija kanoniski pamatota”. *Katoļu kalendārs 2000*: 41-42.
2. Runce, Inese. „Francis Trasuns – garīdznieks un publicists.” *LKSAA Dzintars*, Nr. 64, 27.
3. Matisāne, I. „”Kolnasāta” - nozīmīgs Latgales novada kultūras centrs”, *Katoļu kalendārs 2013*: 77-80.

## ELEKTRONISKIE RESURSI

1. **Bukšs, M.**, *Seno latgaļu izplatība Austrumos no tagadējās robežas*. [Skatīts 24.11.2015]. Pieejams tiešsaistē: <http://zagarins.net>.
2. **Graudiņš, M.**, *Aizmirstība - latviska pateicības alga?* [skatīts 09.05.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://valoda.ailab.lv/latval/vispareji/teksti/t15.htm>.
3. **Grīģis, E.**, *Konservatīvās partijas Latvijas brīvvalstī*. [Skatīts 24.05.2015]. Pieejams tiešsaistē: <http://konservativie.lv>.
4. **Martinelli, R.**, *Il celibato dei sacerdoti è un dogma nella Chiesa?* [skatīts 21.05.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://www.preghiereagesuemaria.it/sala/celibato%20dei%20sacerdoti.htm>.
5. **Puisāns, T.**, *Jauna grāmata par Franci Trasunu*. Franča Trasuna Fonds: 1989.[Skatīts 16.05.2015]. Pieejams tiešsaistē: [www.zagarins.net](http://www.zagarins.net).
6. **Runce, I.**, *Valsts un Baznīcas attiecības Latvijā: 1906. - 1940.g.* [Skatīts 15. un 19.11.2015]. Pieejams tiešsaistē: <https://dspace.lu.lv>.
7. **Trasuns, F.**, *Par patversi dēļ latgaliešu bērniem Rīgā*. Skatīts 25.04.2016]. Pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).
8. **Trasuns, F.**, *Audzekni bāg nu goreiga semināra*. [Skatīts 25.04.2016]. Pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).
9. **Trasuns, F.**, *Par ku es izastojū nu Latgolas Krysteigu zemnieku savineibas un frakcijas*. [skatīts 25.04.2016]. Pieejams tiešsaistē: [http://data.lnb.lv/digitala\\_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm](http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/ZemnikaBolss/index.htm).
10. **Vīlums, J.**, *Separātisma rēgs pār Latgali jeb ko BBC neparādīja*. [Skatīts 19.05.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://www.la.lv/juris-vilums-separatisma-regs-par-latgali-jeb-ko-bbc-neparadija/>.
11. *Agrārreforma*. [Skatīts 15.05.2015]. Pieejams tiešsaistē: <http://www.csb.gov.lv>
12. *Codex Iuris Canonici an. 1917*. [Skatīts 10. 04.2016]. Pieejams tiešsaistē: <http://www.internetsv.info/Text/CIC1917.pdf>

13. *Enciclopedia Italiana*. [Skatīts 16.04.2016]. Pieejams tiešsaistē:  
[http://www.treccani.it/enciclopedia/tonsura\\_\(Enciclopedia-Italiana\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/tonsura_(Enciclopedia-Italiana)/)
14. *Giovanni Paolo II*. [Skatīts 21.05.2016]. Pieejams tiešsaistē:  
<http://cronologia.leonardo.it/storia/biografie/wojtyla.htm>
15. *Il potere politico del papa*. [Skatīts 21.05.2016]. Pieejams tiešsaistē:  
[http://www.treccani.it/enciclopedia/il-potere-politico-del-papa\\_%28Cristiani\\_d'Italia%29/](http://www.treccani.it/enciclopedia/il-potere-politico-del-papa_%28Cristiani_d'Italia%29/)
16. 2. *Saeimas deputātu saraksts*. [Skatīts 15. un 19. 05.2015]. Pieejams tiešsaistē:  
<http://www.saeima.lv>
17. *Pars. Prima. De Clericis. Sectio I. De Clericis in genere*. [Skatīts 18.04.2016].  
Pieejams tiešsaistē: [http://mercaba.org/Codigo/1917\\_0087-0146.htm](http://mercaba.org/Codigo/1917_0087-0146.htm)
18. *Paziņojums*. [Skatīts 07.05.2016]. Pieejams tiešsaistē:  
<http://data.lnb.lv/nba01/LatgolasWords/1924/LatgolasWords1924-010.pdf>
19. *Saeimas kārtības rullis*. [Skatīts 18.04.2016]. Pieejams tiešsaistē:  
<http://www.saeima.lv/lv/likumdosana/kartibas-rullis>
20. *Tās dienas pieminam, un vīrus tos!* [Skatīts 24.11.2015]. Pieejams tiešsaistē:  
<http://jaunagaita.net>

## Fr.Trasuna biogrāfija



Francis Trasuns (1864-1926) ir dzimis Sakstagala pagastā, mācījies Jelgavas katoļu baznīcas skolā, pēc tam Jelgavas reālskolā. Studijas turpināja Pēterpils Katoļu garīgajā seminārā, kur sastādīja „Latviešu gramatiku latgaliešiem” un sāka mācīt latgaļu valodu semināristiem. 1891. gadā Pēterpils Katoļu garīgajā akadēmijā viņš ieguva teoloģijas maģistra grādu un tika iesvētīts par priesteri. Kalpoja par kapelānu dažādās skolās. Par tautiskuma modināšanu Latgales jaunatnē tika apsūdzēts kā revolucionārs un izsūtīts trimdā. 1903. gadā Pēterpilī noorganizēja Pēterpils Latviešu Muzikālo biedrību, kas pirmā veica nozīmīgu latgaļu pulcēšanās

darbu, modināja nacionālo pašapziņu. 1906. gadā F. Trasuns kā vienīgais latvietis no Vitebskas guberņas tika ievēlēts par Krievijas I Valsts Domes deputātu. Kopš 1900. gada viņš aktīvi nodarbojās ar publicistiku. 1917. gadā Rēzeknē notika Latgales kongress, kurā tika nolemts par Latgales apvienošanos ar Vidzemi un Kurzemi. F. Trasuns bija viens no galvenajiem organizatoriem un vadītājiem. No 1919. līdz 1926. gadam viņš dzīvoja un strādāja Rīgā, kur bija Tautas Padomes, Satversmes Sapulces, I un II Saeimas deputāts. Diemžēl 1924. gadā arhibīskaps A. Springovičs dažādu nesaskaņu dēļ viņu suspendēja, bet 1925. gadā F. Trasuns tika ekskomunicēts, kas viņam bija liels trieciens un iespējams iemesls drīzai nāvei. 1998. gadā Baznīca viņu oficiāli rehabilitēja. F. Trasuns tiek dēvēts par Latgales modinātāju, Latvijas novadu vienotāju.

Avots: [www.katolis.lv](http://www.katolis.lv)

Foto: no kardināla J.Pujata arhīva.

## Fr.Trasuna aiztāvēšanās vēstule Romas pāvestam

DESCRIPTUM LITTERIS MISSIS SANCTISSIMO PATRI  
SUMMO PONTIFICI mensis Januarii 20 die 1926 anni

Suae Sanctitati  
Summo Pontifici  
sacerdotis Fr.Trasun  
supplices litteras

Cum Romae, ut nonnulli mihi referunt, multa mala et perversa de me locuti sint, sed neque meos accusatores scio, neque crimina, de quibus accusor, si non dicam de canonibus 133. et 136. in effemeridibus publicatis, tamen maxima in Ecclesia Catholica poenam tuor, necessarium putavi, ut etiam ego aliquantulum de me ipso loquar et iustitiam iudiciumque apud Supremum Tribunal quaeram, quod divinus Salvator nobis in hoc mundo reliquit. Incipiam vero ab eis, qualis semper in mea sacerdotali vita fui, ut clarius appaream, qualis nunc sum sexagenarius.

A gubernio rossico propter fidei catholicae defensionem adversus

haeterodox  
an.1891, I  
rum apud  
nistratore  
niari.

Adminis  
ingratus,  
lettonica

populo participare politico colloquio catholicorum (Katholiku Kongress) de  
iuventute catholicae educanda et scholis. 3) Descriptum ex policeprote- no-  
colle de sodomia parochi Tuzan praecipui devotionis promotoris ex man- mi-  
dato archiepiscopi inter mulieribus et mei ardentissimi oppugnatoris lum  
et diffamatoris, quod propter verecundiam non sum ausus latine vertere.  
Non sunt adiuncta documenta propter foliorum copiam: 1) Calumniosa do- ime  
cumenta de sac. Vasilevski et mulier Tailor, qui Aglonae sub auspiciis ae  
archiepiscopi praepositoris munere fungitur et concione ad me calumnian-  
dum et diffamandum abusus est. Haec documenta apud Geheimpolizeiverwaltung ore  
tung servantur. 2) Per curiam archiepiscopalem falsificata documenta,  
quae apud Reichskontrolle habentur.

Concordat cum originali  
18 VIII-1928 P.J.

Attēlā: Fr.Trasuna oriģinālās vēstules (7 lappuses) Romas pāvestam sākums un noslēgums.

Sekojoši: teksts latviešu valodā.

# FRANČA TRASUNA VĒSTULE PĀVESTAM

1926. g. 20. janvārī

SVĒTAJAM TĒVAM (VIŅA SVĒTUMAM),  
VISAUGSTĀKAJAM PRIESTERIM

Priestera F. Trasuna pazemīga vēstule (lūgums)

Tā kā Romā, kā daži man ziņo, par mani ir stāstīts daudz ļauna un aplama, bet es nezinu ne savus apsūdzētājus, nedz arī noziegumus, kādos tieku apvainots, ja neminu avīzēs publicētos priekšrakstus (133 un 136), un tomēr katoļu Baznīcā izciešu vissmagāko (vislielāko) sodu, tad uzskatīju par nepieciešamu, ka es arī pats pastāstu kaut ko par sevi un meklēju taisnību un spriedumu pie augstākās Tiesas, ko šajā pasaulē mums atstājis debesu (dievišķais) Pestītājs. Taču iesākšu ar to, kāds es savā priestera dzīvē esmu bijis, lai skaidrāk kļūtu redzams, kāds esmu tagad kā sešdesmitgadnieks.

Katoļticības aizstāvēšanas dēļ pret heterodoksiju (pret citām mācībām) Krievijas valdība mani 25 gadus bija vajājusi, un es trīs reizes – 1891., 1895. un 1906. gadā – tiku izsūtīts trimdā; un vienreiz mani vajāja Krievijas valdība tāpēc, ka tai mani bija apmelojuši poļu dižciltīgie (aristokrāti), kuri velti (bez panākumiem) bija mēģinājuši mani apmelot pie Mogiļevas arhidiecēzes pārvaldnieka bīskapa Deniseviča. Daži Mogiļevas pārvaldnieki un metropolīti pret mani bija visai nelabvēlīgi, turpretim citi ļoti vēlīgi, kad es lūdzu, lai seminārā ievēd latviešu valodas mācību, lai tādā kārtā priesteri, kuri tika sūtīti pie latviešiem, prastu viņu valodu; par to – bez vārda paraksta, jo baidījos no atriebības, ap 1907.–1910. gadu rakstīju pat uz Romu.

Boļševiki mani vairākkārt sauca pie tiesas (ad tribunal) un lika cietumā: 1918. gadā ticības aizstāvēšanas dēļ pasludināts ārpus likuma un notiesāts uz nāvi, es izbēgu, četrus mēnešus slēpos pie zemniekiem laukos un mežos, piecas reizes tiku nejauši atklāts, taču ar Dieva palīgu un kristīgās žēlsirdības atbalstu no viņu rokām paglābos.

Baudīdams Latvijas valdības un parlamenta labvēlību, es ar savām pūlēm, ietekmi un centību, lūk, ko ieguvu katoļu Baznīcai:

- 1) jaunatnei skolās – reliģijas mācību, kas jau bija gandrīz aizliegtas;
  - 2) ar likumu tika piešķirts Aglonas klosterim – arhibīskapa un semināra uzturēšanai – ap 600 desetinu liels zemes īpašums;
  - 3) visu reliģisko ordeņu, tam skaitā arī jezuitu ordeņa, atļauju;
  - 4) lēmumu atļautot Liepnas baznīcu un Briegu baznīcu Latgalē un Plūkstes baznīcu Kurzemē, divas Rīgas baznīcas – sv. Magdalēnas un sv. Jēkaba baznīcu – un 6 mājas kļēra, bīskapa un semināra vajadzībām;
  - 5) 7500000 rubļu bīskapa mīnes restaurācijai un vairāk nekā 10000000 rubļu, kas par trim gadiem izmaksājami arhibīskapa, bīskapa, padomnieku, semināra u. c. uzturēšanai;
  - 6) divas skolas – progimnāzijas – Rīgā un vienu slimnīcu katoļcīģo latviešu audzināšanai un mācīšanai, kuri agrāk tika audzināti un mācīti protestantu skolās;
  - 7) konkordāta noslēgšanu starp Latvijas valdību un Svēto Krēslu;
  - 8) Nunciatūras nodibināšanu pie Svētā Krēsla;
  - 9) kapelāna institūta ieviešanu armijā (pie karavīriem). Visos šajos pulīņos mani politiskie pretnieki – bīskaps Rancāns un arhibīskapa kūrījas ekskancelārijs (excancelarius Curiae archiepiscopalis) Kublinskis – vispār neveda nekādu ieguldījumu, bet gan bieži vien radīja man šķēršļus.
- Kād likums par sv. Jēkaba baznīcas un sv. Magdalēnas baznīcas, kā arī 6 namu nodošanu katoļiem jau bija izdots, bet vēl bija vajadzīgs visas tautas nobalsojums, arhibīskaps Springovičs 1923. gada 3. maijā man rakstīja šādi, ļoti labi pazīdams manu toreizējo dzīvi, kāda tā ir tagad, kuras dēļ atbrīvots no posteņiem (tū suspensus postes). Šie ir viņa vārdi: »Apsveicu tevi, visdārgākais kanoniķi, ar uzvaru, kādu esi panācis, atgūdamis mums sv. Jēkaba baznīcu. Ved lietu līdz galam, un tev būs šīs baznīcas pirmā rektora gods.« Un citā vēstulē – 1921. gada 18. maijā – viņš tā rakstīja: »Tava dzimtenes un Baznīcas mīlestība ir tik liela, ka visas grūtības pacietīgi pārvāri, dodams jaunajiem paraugu, kā ir jāstrādā dzimtenes labā.« Un patiešām es biju spiests pārvārtēt visas grūtības un politisko pretnieku vajāšanas, lai tikai panāktu labumu Baznīcai, kaut arī kādu laiku pūrtiku ar maizi vien un ūdeni, jo boļševiki man visu bija atņēmuši. Tomēr man ir visai lielas šaubas, vai arhibīskaps visu to teicis no sirds, un šādi ir iemēsi, kuru dēļ iedeģās nāids.

Es bīskapam Rancānam un Kublinskim atklāti arvien teicu, ka arhibīskapa sēdeklim jābūt Rīgā, nevis Izvoltas draudzē. Bet arhibīskaps, nepatīgti baidīdamies no ļaunu sabiedrības un pūļiem, negribēja sēdekli pārcelt no Aglonas uz Rīgu un atstāt savu Izvoltas draudzi, kur viņš arī tagad, izņemot īsus starplaikus, uzturas pastāvīgi visu gadu, tā ka ir ļoti grūti pieejams, visas rīpes par diecēzi atstādams ģenerālaĶiam vikāram (vicario generali) bīskapam Rancānam un ekskancelāriĶiam Kublinskim, kuram deva pat tukšas – bez ieraksta, ar savu vārdu parakstītas un apzīmogotas – veidlapas (char-tulas), kā priesteris Kublinskis pats man tika rādījis, kur viņš arhibīskapa vārdā varēja ierakstīt visu, ko vien gribēja. Turklāt kā arhibīskaps Springovičs, tā arī bīskaps Rancāns un priesteris Kublinskis kļuva pret mani ļoti nelabvēlīgi, kad viņiem, kā diecēzes padomnieks (consulor diocesanus), teicu, ka mūsu arhibīskapa kūrījā nav nekādas kārtības:

- 1) tāpēc ka nav grēksūdžu pieņemšanas apstiprinājumu (approbationam ekcipiendi confessiones), nedz dievkalpojumu sarakstu, kur būtu atzīmēti diecēzes svētki;
- 2) tāpēc ka priesteri ļoti bieži uz savām vēstulēm nav saņēmuši atbildi. Piemēram, es pats trīs reizes rakstīju arhibīskapa kūrījai, rakstīju arī arhibīskapam, vai no Atašienes draudzes esmu atbrīvots, kā biju lūdzis, vai nē, bet atbildi nesāņēmu pat tad, kad jau bija nozīmēti citi šīs draudzes administratori;
- 3) tāpēc ka Kublinskis, kas bija arhibīskapa kūrījas kancelārijs (cancelarius) un Aglonas semināra pasniedzējs (professor), un bīskaps Rancāns, ģenerālais vikārs un semināra rektors, gada lielko daļu uzturējās Rīgā – ne tik daudz aiz pienākuma, cik viesību un mielastu dēļ un, kad seminārs jau bija pārcelts uz Rīgu, gada laikā tikai kādreiz ieradās seminārā, un šī iemesla dēļ mācības seminārā bija atstātas gluži novārtā;
- 4) tāpēc ka nevarēja būt nekāda diecēzes arhīva, jo neviens no priesteriem un citiem ļaudīm nezināja, kur atrodas arhibīskapa kancelārija – Rīgā, Aglonā vai Izvoltā, un neviens nezināja, kur kancelārijs (cancelarius) uzturas, kuram pat pašam kancelēĶias dokumenti nebija pazīstami;
- 5) tāpēc ka nebija nekādu grāmatu kristīto, apbedīto un salaulāto atzīmēšanai, izņemot nenoteiktas atzīmes uz lapiņām un pagaidu

loksnēm, jo no bīskapa kūrījas puses četru gadu laikā nebija nekādas instrukcijas, kur, kā un kas jārakstā;

6) tāpēc ka tāds kārtības trūkums bīskapa kūrījā man radīja ļoti lielas grūtības parlamentā, kur es līdzu labot Baznīcai nepieņemamo (odiozo) likumu par civiļu laulību un civilstāvokļa aktiem;

7) tāpēc ka arhibīskapa kūrīja bija atļāvusi Kurnienes priesterim Ozoliņam uzņemties civillaulību un citu civilaktu notāra pienākumus tieši tad, kad es parlamentā visai pūļējos panākt, lai šis Baznīcai nevēlamais likums tiktu labots;

8) tāpēc ka no kūrījas puses nebija nekāda arhīva un nekādas inspekcijas (pārraudzības) par baznīcu inventāru;

9) tāpēc ka arhibīskaps negrib sāukt nekādas katoļu sanāksmes, kā es arhibīskapu vairākkārt tiku lūdzis, lai tāms varētu apspriesties par skolu stāvokli, par katoļu jaunatnes audzināšanu u. c., jo politiskajās pūlēs šis katoļu vēlēšanās ļoti palīdzētu;

10) tāpēc ka armijas kapelāni nemaz nerūpējās, lai kareivji svētku dienās un svētdienās varētu apmeklēt baznīcu, un arī neapmeklēt karavīru mītnes, lai kareivjiem mācītu reliģiju;

11) tāpēc ka katehizācija skolās vispār atstāta novārtā un arhibīskaps nerūpējās, lai jaunatnei reliģiju mācīt varētu vismaz laicīgie pasniedzēji, kur priesteriem nebūtu iespējams visas skolas apmeklēt;

12) tāpēc ka arhibīskaps nav pastāvīgs, bet arhibīskapa postenis un Baznīca ir pastāvīgi, un Baznīcas intereses (labums) prasa, lai arhibīskapa krēsls tiktu nodibināts Rīgā;

13) tāpēc ka netiek nodibinātas komitejas no pieredzes bagātiem un mācītiem priesteriem, kā daudzkārt esmu arhibīskapu lūdzis, lai reliģiskās grāmatas tulkotu un izdoitu latviešu valodā, kuru trūkums ļoti sajūtams, un lai izlabotu lūgšanas grāmatas, kuras izdevēji ir tā sagandējuši, ka laudim nav iespējams pēc tān pieklājīgi noturēt lūgšanas;

14) ieteicu, lai tiktu izdoti svētie Evganģēliji un apustuļu darbi, kurus es, sadarbībā ar priesteri Nikodemu Rancānu, pārtulkoju latviski un nosūtīju arhibīskapa cenzūrai jau 1923. gadā, bet nevaru savus manuskriptus pat saņemt atpakaļ.

Tādiem apstākļiem izveidojoties, arhibīskaps Springovičs, bīskaps Rancāns un citi mani uzskatīja par ienaidnieku, un arhibīska-

pa kūrīja vairs man nesūtīja priesteriem paredzētos apkārtraksus, no kuriem daži tikai slepus pie manis nonāca, bet 1924. gada 3. februārī bīskaps Rancāns arhibīskapa uzdevumā aizliedza man dievkalpojimus tik ilgi, kamēr es negērbšu gardznieka talānu, kuru nekad nebiju nometis, bet netalāra tērpu – ar arhibīskapa ziņu un tikai par labu Baznīcai – četru gadu laikā esmu valkājis parlamentā; un tik ilgi, kamēr neizrādīšu kā aizdomīgu manas mājas kopeļu – sievieti, kura gan baznīcu apmeklēja, gan grēksūdzēs gāja un kura pie boļševikiem gandrīz 6 mēnešus cietumā sēdējusi, zaudējama visu mantu, un uz nāvi tikusi notiesāta, lai mani, uz nāvi notiesātu, nedotu boļševikiem, par ko arī arhibīskapam četru gadu laikā bija zināms.

Kad es arhibīskapa rakstam un rīkojumam nepaklausīju, jo tie man šķita doti aiz naida un pie manis nebija nevienas pašas sievietes, kuru pēc viņas dzīves veida varētu turēt aizdomas, kancelārijs Kublinskis, pretēji visām teologu tiesībām un ieskatiem, aizliedza visiem priesteriem pieņemt no manis grēksūdzes; arhibīskaps man atņēma iespēju iet sv. Jēkaba baznīcā, kuru es katoļiem biju ieguvis, pašā baznīcā iesvētīšanas un arhibīskapa ieiešanas diena, kaut gan šī ceremonijā bija ielūgti ebreji un neticīgie socialdemokrāti; bīskaps Rancāns un Kublinskis ar arhibīskapa ziņu vai pavēli apmeloja mani visas Rīgas avīzēs un pie valdības, ka es esot sagrābis sv. Jēkaba baznīcas arhibīskapa piļs atslēgas; un arhibīskapa laikraksts »Latgolas Vords« katrā lapā ar priesteri Kublinska, Tunāna, Kārklies, Vaikuļa, Veikmes, Vasiļevska un Pastora rakstiem cēla man neslavu, ka es no Baznīcas akritis, ka esot no Baznīcas izslēgts (ekskomunicēts), ka dzivojot konkubinātā, ka neesot vairs ne priesteris, nedz katolīss u. c.

Tāpēc 1924. g. martā, aprīlī un jūnijā arhibīskapu rakstveidā (ar vēstulem) lūdzu, lai mani no apmelošanas pasargātu un man un maniņem apmelojājiem noturētu tiesu pēc 2355. Kanona normān: sauktu pie atbildības Rancānu, kas vēl nebija iesvētīts (consecratus), par apmelošanu un aizdomīgām sievietēm; Kublinski par apmelošanu (neslavas celšanu), par valdībai adresētu rakstu falsificēšanu, jo viņš arī mani uzaicināja (man lika priekšā), lai es parakstītu trešās personas vārdu, un, kad es atteicōs, pats to parakstīja, par mīlestības priekšlikumiem Rubīna sievai: tā ka viņa lūdza vīru, lai Kublinskis



ar/liegts stures ar mani sakaros. Par šo neslavas cēlšanu no arhibīskapa puses laikrakstos un baznīcās, par nelikumīgo atslušanu no grēksūdzēs sakramenta un par manas algas teturēšanu tiku rakstījis un runājis Apustuliskajam vizīlatoram (Apostolico Visitori) arhibīskapam Čehini (Cechini) 1923. un 1924. gada, bet, ko viņš šajā lietā darījis, tas man nav zināms.

Kad neslavas cēlšana, apmeklšana un vajāšana laikrakstā «Latgolas Vārds» un dažās baznīcās bija tik augstu viņi sīnisi un kad arhibīskaps, kuru vairākkārti bija lūdzis, nekādi neturobežoja apmeklēt, kuri mūsimāja katoļu priāus un tāntā grāva manu labo slāvu, es biju spiests, lai sevi aizstāvētu. 1925. gada septembrī ar laikrakstu «Zemīnīka Bolss» maniem neslavas cēlājiem jāūtā:

1) pēc kādu kanonu vai teologu spriedumu normām pīesteriem ir aizliegts pieņemt manas grēksūdzēs?

2) pēc kāda priekšraksta normām ir atļāuts tiechtas lietās melot un baznīcās no kanceles celt neslavu, ļāuprātīgi izmantojot ļūgšanas un dievārdus, jo tas tūnā pretī Dieva 8. bauslībai un 2355. kanonam?

Bet atbildes vietā negaidot dabūju zināt, ka 1925. gada 20. septembrī visās Latvijas baznīcās pasludināta mana ekskomunikācija (izslēgšana no Baznīcās). Kāda nozieguma dēļ esmu ekskomunicēts, to nezinu, kaut gan lai pašā 20. septembra dienā arhibīskaps ar rakstu lūdzu, lai man kongregācijas dekretu un ekskomunikācijas aktu dārtu zināmu; tāpat kā bīskaps Rancāns par šiem dokumentiem ziņoja visiem Rīgas laikrakstiem, jo ne pret tiechtu, ne pret tikumiem, nedz pret Baznīcās autoritāti ne vārdos, nedz rakstos neesmu mācījis.

Bet arhibīskaps 22. oktobrī man atbildēja, ka, pēc Kanonisko tiesību kodeksa 1718. kanona, viņš neredzot nekādu nepieciešamību – sūti man kongregācijas dekretu un ekskomunikācijas akta norakstu.

Tasnbu sākot, arhibīskaps kurīja gan man reiz septembrī ar ziņnesi piesūtīja rakstu, bet tik kauplīhā aizskarošā veidā, ka man nebija iespējams to saņemt, jo pat ziņnesis ne ziņneša grāmātu, ne rakstu no rokām izlaist negribēja. Es pat nezinu – un to sāku Dieva priekšā (un Dievs to dzird), kādā ziņā man jālabojas un jāklāst labākam, ja neskaita lietu par tālāru, kā es nekad neesmu atmetis, nedz grībejis atmetst, bet gan tikai tālāra tēru esmu vālkājis atvājinājuma laikā, kad man bija draudzē un uzturējos draudzē vai kad ārpus draudzēs

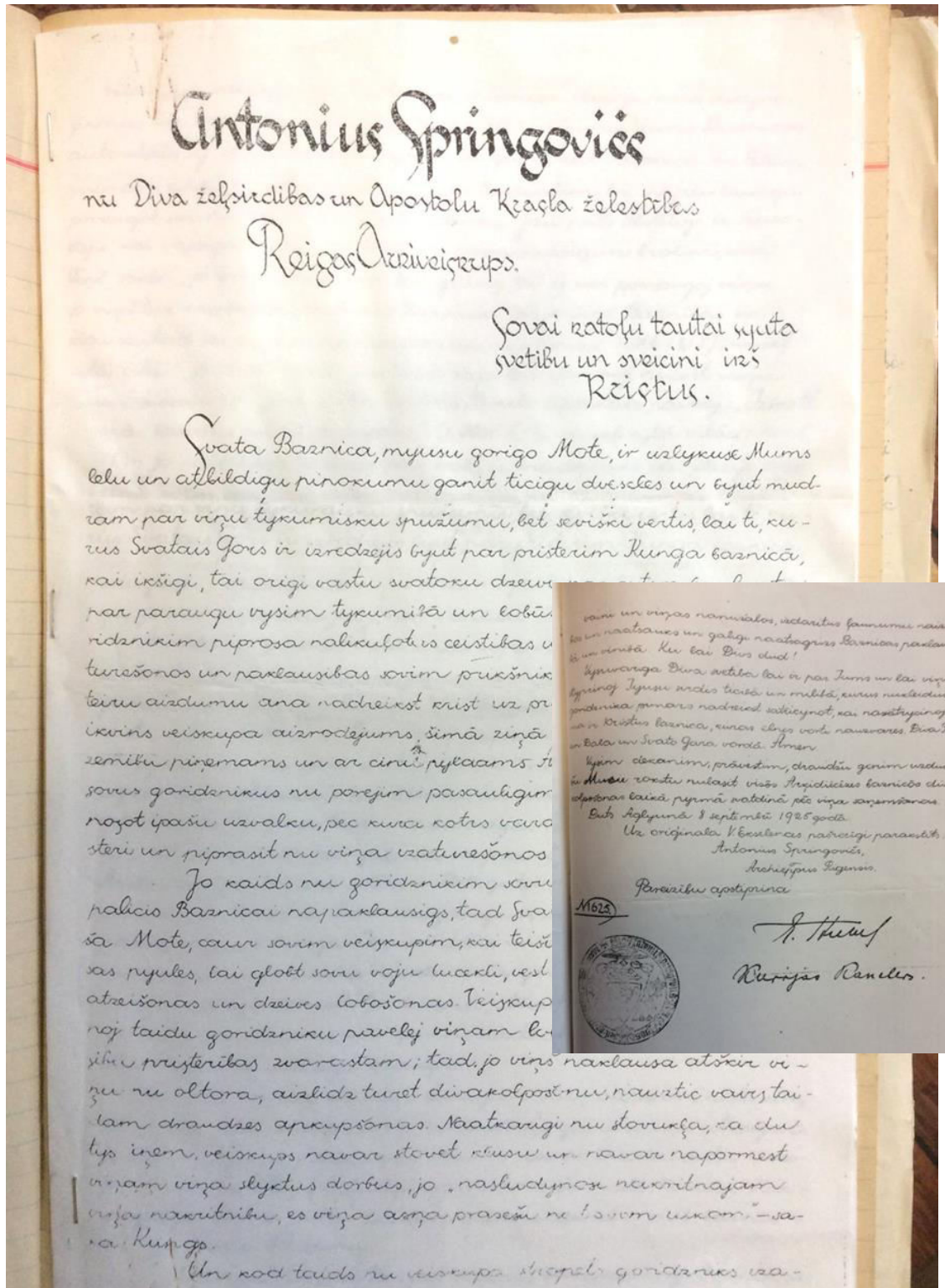
izpildīju garīgos pienākumus. Tālāru nevilku – ar arhibīskapa zīru – parlamentā vīemīgi Baznīcās labā, vēlāk arhibīskaps, kā man likās, aiz naida arzīedra uzstāties privātā tēru, bet es to (privāto tēru) neuzskatīju par tik lietu noziegumu, lai tāpēc parstātu būt pīesteris un katoļis, jo arī citur pīesteri parlamentos un ārpusē vālkā nelātra tēru. Un pat A. Taukverti (A. Taquerty) morālajā teologijā teikis, ka tālāra tērs obligāti jāvālkā, tikai izpildot garīgas funkcijas (Bevier synopsis edita Romae 1911 anno).

Kas attiecas uz otro apvānojumtu, tad nezinu, kā es varētu laboties, jo nedz es dzīvoju konkubīnātā, ko nīcinu, nedz arī sievieti, kas apkopi manu māju, pēc viņas dzīves un rīchtos veidā var uzskatīt par aizdomīgu, jo viņa gan baznīcu apmeklē, gan iet grēksūdzēs. Turklāt tas būtu pret manu sirdsapziņu, pret Dieva un dabas likumiem, jo es neļausī, bez jētkādās vāinas padzītu no manas mājas 43 gadus vecu slimīgu, trūcīgu personu, kura gandrīz sešus mēnešus sēdējusi cietumā, zaudējusi visu – diezgan prāvo – mantību, kurai pēc teva un mātes nāves pie manis – Preznu draudzē – vajāšanu laikā nomīra vienīgā mātes mīsa, kura tikusi notiesāta uz nāvi; ko visu viņa izcietusi, lai mani nenodotu uz nāvi bojševīku rokās, zinādama, kur es biju paslēpies.

Tāpēc, neapzinādānīes nekādu noziegumu, par kuru kanonos būtu paredzēts tāds sods, bet tā kā tomēr mans priekšnieks mani šausa ar neslavas cēlšanu un apmeklējumiem un mani vāja, tad lūdzu Svētoto Kreslto ekskomunikāciju atcelt un man un maniem neslavas cēlājiem sarkot tiesu pēc 1646., 1708., 1726., 1742. un 2355. kanona normām, lai es netīktu notiesāts (pazudināts) neuzklausīts un bez tiesas. Atkārtoju, ka nekādu noziegumu pret tiechtu, tikumiem vai pret Baznīcās autoritāti vai Svētoto Kreslto neapziņos, bet gan vīemīgi tiechtu un Baznīcu atklāti visu priekšā esmu aizstāvējis vārdos, parlamentā un rakstos. Neesmu arī neko mācījis pret arhibīskapa autoritāti. Tieši otrādi. 1925. gada 5. augustā laikrakstā «Zemīnīka Bolss» (26. num.) aizslāvēdamis savu labo slāvu pret neslavas cēlājiem un apmeklājiem, es rakstīju:

«Arhibīskaps ir mūsu likumīgais priekšnieks, kamēr nav atsaukts un – vai nu viņš pret mani būtu taisns, vai neļaisns, kamēr mums nav izraudzīts cīts, es nevaru viņa autoritāti morāli (atmetst), kaut arī viņš būtu ļāuns un neļaisns.»

Arhibīskapa A.Springoviča gana raksts



Attēlā: Arhibīskapa A.Springoviča gana raksta oriģināls (sākums un noslēgums).

Sekojoši: Arhibīskapa publicētais gana raksts par Fr.Trasuna ekskomuniku katoļu avīzē „Latgolas Vārds”, 1925.gada 29.septembrī.



